

Pohjoismaat ja tulevaisuuden Eurooppa

SAMAKin EU-/Eta-ryhmän muistio SAMAKin
vuosikokoukselle 28.–29. tammikuuta

Januar 2019

Pohjoismaat ja tulevaisuuden Eurooppa

Et notat utarbeidet av SAMAKs EU/EØS-gruppe.¹

Sisältö

1. Tärkein sanoma	4
2. Lähtökohta	5
3. EU:n suunta – eteenpäin vievät voimat ja prosessit	11
4. Millainen EU:n tulevaisuus on Pohjoismaiden kannalta suotuisin?	17
5. Pohjoismainen Eurooppa-visio?	24
6. Mahdollinen seuranta	26
Liite:	28

1. SAMAK on sosiaalidemokraattisten puolueiden ja ammattiliittojen keskusjärjestöjen pohjoismainen yhteistyökomitea. Ks. www.samak.info. SAMAKin EU-/Eta-ryhmää johtaa Jeppe Kofod, joka on Euroopan parlamentin S&D-ryhmän varapuheenjohtaja. Liite A perustuu muistioon, jonka on laatinut erityisasiantuntija ja Norjan LO:n entinen pääekonomi Stein Reegård. Ryhmän kokoonpano ilmenee liitteestä C. Muistio valmistui 7. marraskuuta 2018..

1. Tärkein sanoma

Pohjoismaiden on vaikutettava aiempaa voimakkaammin sosiaalisen ja demokraattisen Euroopan kehitykseen.

Euroopan instituutiot ovat vahvoja, ja taloustilanne on paranemaan päin. Mutta demokratia on kohdannut monissa maissa haasteita finanssi- ja pakolaiskriisin jälkeen, luottamus poliitikkoihin on heikentynyt, ja ääriliikkeet ovat voimistuneet. Euroopan tärkein instituutio EU kamppailee yhtenäisyyden ja poliittisten ratkaisujen kanssa, vaikka näyttääkin siltä, että EU-jäsenyyden kannatus jäsenmaissa on epävarmuudesta huolimatta kasvanut.

Oikukasta USA:ta ja entistä aggressiivisempaa Venäjää ajatellen globaalilla areenalla tarvitaan kuitenkin yhä selkeämpää Eurooppaa. Kansainväliset pelisäännöt, kuten WTO ja Pariisin-sopimus, ovat uhattuina.

Vuoden 2017 julistus EU:n sosiaalisesta pilarista osoittaa, että Pohjoismaat pystyvät vaikuttamaan Eurooppaan toimimalla yhtenäisesti ja tietämällä, mitä haluavat. Pohjoismaisen mallin menestyksen ansiosta Pohjoismaita kuunnellaan. Sen vuoksi meidän on myös kannettava vastuuta.

Brexitin seurauksena keskustellaan EU:n suunnasta. Se avaa mahdollisuuksia vaikuttamiseen. Pohjoismaille on ratkaisevan tärkeää, että Eurooppa tukee eikä vesitä pohjoismaista yhteiskuntamallia. Sosiaalisen ja demokraattisen Euroopan lisäksi meillä on oltava kansallisesti poliittista liikkumatilaa pohjoismaisen mallin edellyttämien instituutioiden, kuten järjestäytyneen työelämän, turvaamiseen. Sen vuoksi on tärkeää, että EU:n perussopimukseen liitetään sosiaalipolitiikkaa koskeva pöytäkirja.

Eurooppa vaikuttaa Pohjoismaihin myös laajemmassa mielessä, erityisesti pitkällä aikavälillä. Sen vuoksi on omien etujemme mukaista edistää koko Euroopan myönteistä ja turvallista kehitystä. Tämä koskee kaikkia Pohjoismaita, huolimatta siitä, että olemme päätyneet erilaisiin EU-, Eta-, euro- ja Nato-sidoksiin.

EU on avain Eurooppaan. Pohjoismaiden haasteena tulee olemaan meille erityisen tärkeiden EU-asioiden ja -suuntien valinta, näkemystemme koordinointi ja parhaiden käytännön strategioiden löytäminen vaikuttavuuden varmistamiseksi. Pohjoismaat tekevät kaikkea tätä nytkin, mutta tilanne vaatii toiminnan ja yhteistyön lisäämistä. Pohjoismaiden sosiaalidemokraattisilla puolueilla ja ay-liikkeellä on siinä keskeinen tehtävä. Emme myöskään saa aliarvioida käynnissä olevaa poliittista taistelua. Pohjoismaisen ay-liikkeen onkin omaksuttava Brysselissä offensiivisempi tapa toimia ESP:n, S&D-ryhmän ja EAY-ystäviemme suuntaan ja heidän kanssaan.²

2. ESP: Party of European Socialists (PES), S&D-ryhmä: Euroopan parlamentin sosialistien ja demokraattien ryhmä, EAY: Euroopan ammatillinen yhteisjärjestö (ETUC – European Trade Union Confederation)..

2. Lähtökohta

This European model came in more than one style: the “Nordic”, the “Rhine-land”, the “Catholic”, and variations within each. What they had in common was not a discrete set of services or economic practices, or a particular level of state involvement. It was rather a sense – sometimes spelled out in documents and laws, sometimes not – of the balance of social rights, civic solidarity and collective responsibility that was appropriate and possible for the modern state.

Tony Judt, Postwar (2005)³

Muistion tausta

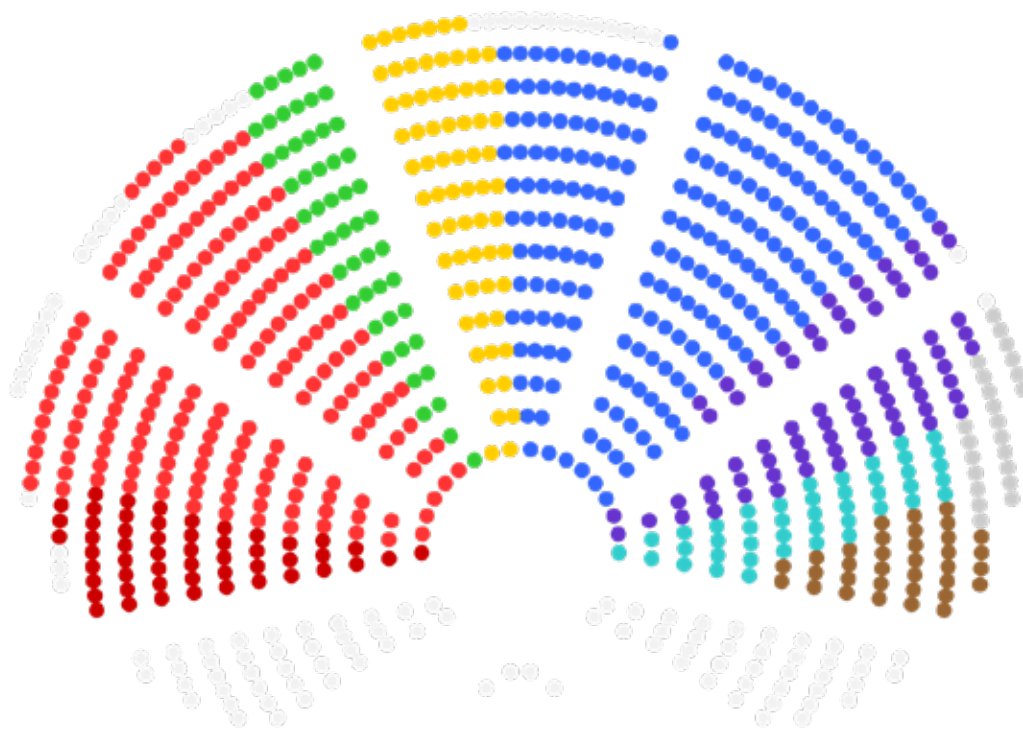
Tämä muistio on SAMAKille ja sen jäsenjärjestöille suunnattu ehdotus siitä, miten ne voivat ennen ja jälkeen toukokuussa 2019 järjestettäviä Euroopan parlamentin vaaleja käsitellä aihetta Pohjoismaat ja Euroopan suunta. Muistiassa ei esitetä kaikkia kysymyksiä eikä anneta kaikkia vastauksia. Siinä pyritään ennen kaikkea **osoittamaan tärkeitä ongelma-alueita sekä tarjoamaan yleiskatsaus ja tietoa poliittisten ja ay-poliittisten keskustelujen, konkretisointien ja sanomien pohjaksi**. Keskitymme EU:hun, vaikka muilla eurooppalaisilla instituutioilla, kuten Euroopan neuvostolla, on suurempi merkitys kuin yleensä luullaan. Muistion on laatinut SAMAKin EU-/Eta-ryhmä.

Muistion näkökulma on näin yleinen siitä syystä, että sekä **Euroopassa/EU:ssa että laajemmassa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa kuvassa on meneillään suuria muutoksia, jotka vaikuttavat Pohjoismaihin**. Samaan aikaan populististen ja kansallismielisten voimien rivit kasvavat. Eurooppa ei myöskään ole vielä lopullisesti selviytynyt finanssi- ja pakolaiskriisistä, eikä uusien vastaavanlaisten kriisien estämiseksi ole tehty tarpeeksi. Ilmastopolitiikka liittyy erottamattomasti EU:n toimiin. Lisättäköön tähän Euroopan uudet demokratia- ja ihmisoikeushaasteet sekä jatkuva teknologinen kehitys, joka vaikuttaa muun muassa työelämään, veropohjaan, tasa-arvoon ja eriarvoisuuteen.

EU:n kannatus vaihtelee, Pohjoismaiden sisälläkin maittain ja ryhmittäin, ja julkisesta keskustelusta saa usein sen käsityksen, että se on yleisesti melko heikko. Jäsenyyden kannatus ei kuitenkaan ole koskaan aikaisemmin ollut näin suuri EU:n 28 jäsenmaassa, ja EU:n pohjoismaisissa jäsenmaissa kannatusluvut ovat yli EU:n keskitason.⁴ Tämä saattaa viitata siihen, **ettei muutosta tarvita välttämättä eurooppalaisen yhteistyön päämäärissä vaan politiikassa**.

3. Tony Judt (2005): Postwar. A History of Europe since 1945. William Heinemann/Penguin Press.

4. <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20180522ST004020/eurobarometer-survey-highest-support-for-the-eu-in-35-years> .

Sammensetning av Europaparlamentet 2014–2019.

■ Group of the European People's Party (EPP)	■ European Conservatives and Reformists (ECR)
■ Progressive Alliance of Socialists and Democrats (S&D)	■ Europe of Freedom and Direct Democracy (EFDD)
■ Alliance of Liberals and Democrats for Europe Group (ALDE)	■ Europe of Nations and Freedom (ENF)
■ The Greens–European Free Alliance (Greens/EFA)	■ Non-Inscrits (NI)
■ European United Left–Nordic Green Left (GUE/NGL)	

Poliittisten ja ay-poliittisten vastausten tarve

Uusi tilanne vaatii pohjoismaiselta työväenliikkeeltä, sekä puolueilta että ammattiyhdistysliikkeeltä, kolmen tyyppisiä poliittisia ja ay-poliittisia vastauksia. Ensinnäkin meidän on vastattava kysymykseen Euroopan tulevaisuudesta, mukaan lukien EU:n tulevaisuus. Eurooppa on suuri ja lähellä meitä, olemme osa sitä, ja niin kuin Tony Judt kirjoittaa, meillä on sosiaalista vastuuta ja solidaarisuutta koskevat yhteiset arvot – mutta niihin kohdistuu paineita. Sen vuoksi on ensinnäkin kysyttävä: **Mihin suuntaan haluamme Euroopan kulkevan ja miten voimme parhaiten vaikuttaa siihen? Voimmeko me Pohjoismaissa esittää selkeämmin sellaista eurooppalaista mallia, johon itse uskomme?**

Toiseksi: **Miten ylläpidämme ja kehitämme pohjoismaista mallia kansainvälisen kehityksen ja omien velvoitteidemme, erityisesti EU- ja Eta-velvoitteidemme valossa?** Näkökulma on tässä selkeämmin pohjoismainen. Meidän on esimerkiksi mietittävä, miten turvaamme EU:ssa ja Pohjoismaissa julkiset hyvinvointijärjestelmämme ja osapuolten sopimat vähimmäispalkat. Tähän on osittain vastattu SAMAKin kahdessa hankkeessa, jotka koskevat pohjoismaista mallia ja työelämän haasteita.⁵

5. NordMod2030-loppuraportti: "Den nordiske modellen mot 2030. Et nytt kapittel?". Dølvik, Fløtten, Hippe og Jordfald. Fafo 2014.
NordMod 2.0: "Den nordiske modellen – hva kreves. Forslag som kan møte utfordringene". Jesper Bengtsson. Tankesmedjan Tiden 2018.

Kolmanneksi meidän on vastattava kysymykseen siitä, miten saamme viritettyä Pohjoismaissa laajempaa Eurooppa-keskustelua. Maiden välillä on eroja, mutta tulevaisuuden Eurooppa-politiikka vaatii Pohjoismaissa yleisesti tähänastista laajempaa ja syvällisempää julkista keskustelua Euroopasta. Keskustelua on käytävä myös työväenliikkeen sisällä.

Eurooppa vaikuttaa Pohjoismaihin – ja päinvastoin

Euroopan kehitys vaikuttaa yhä voimakkaammin Pohjoismaihin, riippumatta siitä, millä lailla maamme osallistuvat EU:hun/Etaan, euroon ja Natoon.⁶ **Erilaisista osallistumistavoista huolimatta yksikään Pohjoismaa ei voi jättää huomiotta sen paremmin Eurooppaa kuin globaalia turvallisuustilannettakaan.** Emme käsittele näitä tapoja tässä sen enempää, mutta niistäkin käytävissä keskusteluissa tarvitaan kunnollinen kokonaiskuva Euroopan suurista prosesseista ja kehityspiirteistä.

Mutta myös 25 miljoonan asukkaan Pohjoismaat, niiden vakaus ja korkea tulotaso vaikuttavat muuhun Eurooppaan, erityisesti EU:n/Etan kautta. **EU:n sosiaalisen pilarin perustaminen Göteborgissa marraskuussa 2017 osoittaa, että voimme onnistua.**

Kaikki tämä merkitsee sitä, että offensiivisen, kokonaisvaltaisen ja hyvin perustellun Eurooppa-politiikan on sisällyttävä puolueidemme ja ay-liikkeemme poliittisiin ja ay-poliittisiin ohjelmiin riippumatta erilaisista sidoksistamme EU:hun ja Natoon.

EU innfører en Sosial Pillar under toppmøtet i Gøteborg 17. november 2017.

6. Tanska ja Ruotsi ovat EU:ssa/Etassa mutta eivät eurossa. Suomi on mukana sekä EU:ssa/Etassa että eurossa. Islanti ja Norja ovat mukana vain Etassa. Kaikki ovat mukana, vaikkakin hieman eri tavoin, Schengenissä, joka tarjoaa yhteiset ulkorajat ja sisäisen matkustusvapauden.

Foto: Adobe Stock

Euroopan globaali rooli

On tarkasteltava aiempaa laajemmasta näkökulmasta sitä, miten Pohjoismaat haluavat Euroopan ja EU:n kehittyvän. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan, mutta myös meille tärkeän kauppapolitiikan epävarmuus on kasvanut viime vuosina voimakkaasti sekä globaalisti että lähialueillamme. Lähi-idän ja Afrikan haasteet vaikuttavat maahanmuuttoon. Arktisen alueen kehityksessä on selkeästi globaali näkökulma, ja EU on siinä yksi toimijoista. **On myös Pohjoismaiden vastuulla arvioida Euroopan ja EU:n tulevaa globaalia roolia sekä sen roolia lähialueilla.**

Moni seikka puhuu tämän roolin vahvistamisen puolesta, kun ajatellaan yhä aggressiivisemmin käyttäytyvää Venäjää, laajentumishaluista Kiinaa ja yhä oikukkaampaa ja sisäänpäin kääntyneempää USA:ta, joiden kaikkien arvot poikkeavat täysin eurooppalaisista arvoista. Kolmena konkreettisenä esimerkkinä voi mainita, että Euroopan on otettava suurempi vastuu omasta turvallisuudestaan, toimitettava aktiivisemmin kestävän maahanmuuttopolitiikan puolesta sekä kotona että muualla ja edistettävä voimallisemmin globaalien digitaalisten yritysten oikeudenmukaista verotusta. EU:n tärkeää ilmastopoliittista roolia on jatkettava.

Työpaikat, talous, tasa-arvo ja turvallisuus

Työväenliikkeen lähtökohtana myös Eurooppa-politiikassa tulee olla politiikan vaikutus yksittäisiin ihmisiin, työpaikkoihin ja lähiympäristöön niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä. Kyse on entiseen tapaan ennen kaikkea siitä, että turvataan yhteiskuntajärjestys, jossa kaikille on tarjolla ihmisarvoista työtä, osaamista ja kunnollinen toimeentulo. Monet kokevat lähiympäristönsä turvattomaksi, mikä

edellyttää sekä ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä että riittäviä resursseja lainvalvontaan. **Kun kysymme, millaisen Euroopan ja EU:n pohjoismainen työväenliike haluaa, on työpaikkojen, tasaisen tulonjaon, tasa-arvon ja ihmisten turvallisuuden oltava listan kärjessä.** Se on myös tärkeä edellytys demokratian turvaamiselle Euroopassa ja Pohjoismaissa. Tärkeä politiikan askelmerkki niin Euroopassa kuin muuallakin ovat lisäksi vuoteen 2030 ulottuvat YK:n 17 kestävästä kehityksestä tavoitetta.

Eurooppa ja EU eivät ole pitkään aikaan kyenneet riittävän tehokkaihin toimiin työpaikkojen ja turvallisuuden alueilla, etenkin idässä ja etelässä. Samalla työpaikkojen ja talouden kehitystä ohjailaan ensi kädessä kansallisesti, ainakin suurissa tai taloudellisesti vahvoissa maissa. **Pohjoismaiden menestys osoittaa, että suuressa osassa Eurooppaa saadut heikot tulokset johtuvat huonosta politiikasta, eivät sattumista tai olosuhteista.** Yksi keskeinen syy löytyy pari kolme viime vuosikymmentä jatkuneesta uusliberalististen poliittisten voimien vaikutuksesta, joka on heikentänyt poliitikkojen ja julkisen sektorin mainetta. Tämä on lisännyt eriarvoisuutta ja vieraantumista. Oikeistolainen suuntaus on vaikuttanut myös sosiaalidemokratiaan eri puolilla Eurooppaa, millä on ollut epäsuotuisa vaikutus kannatukseen.⁷

Foto: Adobe Stock

7. Tämä ei koske niinkään Pohjoismaita, vaikka kannatus on laskenut täälläkin toisen maailmansodan jälkeisten vuosikymmenten huippuvuosista. Pohjoismaissa tämä on sitä paitsi nähtävä sen valossa, että pohjoismaisen mallin kannatus on kasvanut sekä sosiaalidemokraateista oikealla että vasemmalla olevissa puolueissa, erityisesti puheiden tasolla.

Sisämarkkinoiden toteutuminen ja neljä perusvapautta ovat poliittisen ja oikeudellisen dynamiikan kautta johtaneet ennalta arvaamattomiin ongelmiin. Tämä näkyy kahdella alueella, jotka ovat erittäin tärkeitä pohjoismaisen mallin kannalta:

- Neljä vapautta voivat olla ristiriidassa työntekijän perusoikeuksien ja kansallisen palkanmuodostuksen kanssa.
- Valtion ja markkinoiden vuorovaikutusta koskevat säännöt lisäävät jäsenmaiden byrokratiaa ja yksityistämispaineita.

Lavalin tapaus Ruotsissa ja Holship-tapaus Norjassa osoittavat, että **EU-/Eta-lainsäädäntö ja työtaisteluoikeus saattavat joillain alueilla olla ristiriidassa**.⁸ Nämä ongelmat voidaan selittää pysyvästi ainoastaan EU:n sosiaalipolitiikkaa koskevalla pöytäkirjalla, niin että EU- ja Eta-lainsäädännössä täsmennetään Euroopan ihmisoikeussopimuksen / ILO:n keskeisten yleissopimusten olevan ensisijaisia, mikäli sopimukset joiltain osin ovat ristiriidassa neljän vapauden kanssa. EU-tasolla tapahtuvan työelämän sääntelyn on oltava vähimmäissääntelyä, jolla ei rajoiteta kansallisvaltioiden toimintavapautta, mikäli kansalliset viranomaiset haluavat EU:n vähimmäistasoa paremman suojelun tason.

Julkisen sektorin sääntelyssä on varattava enemmän pelivaraa toissijaisuusperiaatteelle ja kansalliselle päätöksenteolle, mikä voidaan toteuttaa muun muassa vahvistamalla EU-komission jo aloittamaa, koko Eta-aluetta koskevaa valtiontuen uudistusohjelmaa.

Kokemukset osoittavat, **että maiden hyvin tehdyillä kotiläksyillä** voi olla erittäin suuri merkitys sille, millaisia kansallisia käytännön vaikutuksia EU-tason sääntelyllä ja laitoksilla on. Sekä yksittäiset maat että yksittäiset poliitikot voivat luoda ja hyödyntää pelivaraa, kun valppaus, osaaminen ja resurssit ovat kohdallaan.

---

8. Lisää tietoa Lavalin tapauksesta ja muista työvoiman maahanmuuttoa koskevista tuomioistuimen ratkaisuksista löytyy täältä: <http://fafoestforum.no/index.php/temasider/rettsavgjorelser#lukk>

3. EU:n suunta – eteenpäin vievät voimat ja prosessit

Euroopassa ja maailmanlaajuisesti tapahtuneet suuret muutokset, Brexit ja populistien liikkeiden nousu ovat johtaneet uuteen keskusteluun siitä, millainen suunta EU:n tulee tulevaisuudessa valita. Se on avannut muutosten mahdollisuuden, ja Pohjoismaiden on tärkeää havaita oma etsikkoaikansa.

EU:n suunta on moniulotteinen suure. Joitain tärkeitä ulottuvuuksia ovat:

- Poliittinen suunta – oikeisto–vasemmistoakselilla, demokratia–autoritaari–suusakselilla ja muilla akseleilla
- Osallistujamaiden määrä
- Aihealueet ja päätösprosessit
- EU:n budjetin koko ja tavoitteet
- Erilaiset osallistumisen muodot / eri nopeudet.

Eri ulottuvuudet liittyvät luonnollisesti tiiviisti toisiinsa, ja palaamme niihin kohta. **Yhdessä ne auttavat paljolti määrittämään tulevaa EU:ta, myös sitä, miten paljon ja millaista valtaa EU:lla tulee olla sekä kansallisvaltioihin nähden että maailmanlaajuisesti.** Tämä koskee sekä suuria yksittäisiä kysymyksiä että yleistä poliittista kehitystä lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.

Sopivana pidetty vallan tasapaino EU:n ja kansallisvaltioiden kesken voi olla kiinni poliittisesta näkemyksestä. **Vasemmistolaisen politiikan kannattajaa saattaa houkuttaa entistä suuremman vallan luovuttaminen Brysselille, jos hän uskoo**

Foto: Adobe Stock

EU:n siirtyvän tulevaisuudessa vasemmalle – ja päinvastoin. Pohjoismaiden tulee vahvassa politiikassaan ottaa huomioon se, että Euroopan ja EU:n poliittiset tuulet kääntyvät vastedeskin.

Lisäksi sopiva vallan tasapaino riippuu **todellisen vaikuttamisen mahdollisuuksista.** Mitä useammista meille tärkeistä asioista päättävät käytännössä suurimmat maat tai komissio, sitä vähemmän Pohjoismaita hyödyttää vallan siirtäminen EU:lle. Pohjoismaiden on luonnollisesti myös kunnioitettava muuta Eurooppaa ja muita EU-maita ja muistettava, että kaikessa yhteistyössä on tehtävä kompromisseja. Emmekä varsinkaan voi odottaa ymmärtämystä, jos me rikkaat maat vain nypimme rusinat pullasta.

EU:n suunta – selkeä prosessi

Komissio teki Brexitin vanavedessä aloitteen EU:n tulevaisuuden selkeästä prosessista. **Keväällä 2017 julkistettiin valkoinen kirja, jossa kuvataan viittä eri skenaariota:** ⁹

- **Jatketaan entiseen tapaan.** EU27 fokusoi tulosten aikaansaamiseen ja jatkaa myönteistä uudistusohjelmaansa.
- **Sisämarkkinat etusijalle.** EU27:n painopiste siirtyy asteittain kohti sisämarkkinoita.
- **Halukkaat tekevät enemmän yhdessä.** EU27 antaa halukkaiden jäsenvaltioiden tehdä joillakin aloilla enemmän yhdessä.
- **Tehdään vähemmän mutta tehokkaammin.** EU27 tekee valitsemillaan politiikan aloilla enemmän ja nopeammin ja vähentää toimintaansa muilla aloilla.
- **Tehdään paljon enemmän yhdessä.** Jäsenvaltiot alkavat tehdä paljon enemmän yhdessä eri politiikan aloilla.

Tarkoituksena on, että valtioiden ja hallitusten päämiehet päättävät prosessin laajan kuulemiskierroksen jälkeen Eurooppa-neuvostossa joulukuussa 2018. Nähtäväksi jää, miten konkreettiseksi päätös muodostuu, mutta prosessi voi joka tapauksessa viitoittaa keskustelua, instituutioiden rakentamista ja politiikkaa.

EU:n suunta – suuret asiat

EU:n suuntaan vaikuttaa luultavasti valkoista kirjaa enemmän **meneillään olevien suurten institutionaalisten ja poliittisten asioiden summa.**

- **Brexit.** Brexit vaikuttaa merkittävästi sekä Isoon-Britanniaan, EU-maihin (mukaan lukien niiden väliseen vallan tasapainoon) että Islantiin ja Norjaan. Iso-Britannia on suhtautunut pidättyvästi työntekijöiden oikeuksia koskevaan yhteistyöhön, mutta ollut samalla Pohjoismaiden liittolainen pyrittäessä rajoittamaan vallan keskittymistä Brysseliin.

⁹ Lähde: EU:n komissio. Tarkempi kuvaus liitteessä B.

- **Mahdollinen lisälaajentuminen.** EU:n mahdollinen laajentuminen useisiin Balkanin maihin kasvattaisi EU:n painoarvoa kaakossa, ja samalla se asettaisi entistä suurempia paineita EU:n päätöksentekoprosesseille.¹⁰
- **Sosiaalisen pilarin sisältö.** Komission seuraavalla toimikaudella ratkeaa, saako sosiaalinen pilari konkreettisen sisällön ja saammeko todella käännettyä EU:ta sosiaaliseen suuntaan. Kyse on sekä työelämästä että hyvinvoinnista. Uuden Euroopan parlamentin voima on tärkeä, mutta tärkeitä ovat myös S&D-ryhmän, Pohjoismaiden hallitusten ja pohjoismaisen työväenliikkeen panostukset.¹¹
- **EU:n pitkän aikavälin budjetti.** EU:n budjettia vuosiksi 2021–2027 (Multiannual Financial Framework, MFF) tuskin hyväksytään ennen Euroopan parlamentin vaaleja. Komissio on ehdottanut budjettia, joka on 1,3 prosenttia EU:n BKT:sta. Budjetissa priorisoidaan ulkorajojen turvaamista, ja Frontexin henkilöstömäärää on tarkoitus lisätä 1 200:sta 10 000:een työntekijään. Myös tutkimusta ja kehitystä lisätään Horizon Europeen (eli Horizon 2020:n seuraajan) kautta. Komission ehdotuksen mukaan maataloustuki on vuonna 2027 edelleen 27 prosenttia EU:n menoista.
- **Maahanmuutto.** Eurooppa-neuvoston kokouksessa 28.–29. kesäkuuta 2018 valtion- ja hallitusten päämiehet olivat vahvasti eri mieltä maahanmuuttopolitiikasta ja erityisesti turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten sijoittamisesta maittain. Rintamalinjat olivat tutut, mutta uutena aktiivisena pelaajana oli Italian populistinen hallitus. EU osoitti vahvuutensa Turkin kanssa vuosien 2015–2016 pakolaiskriisin yhteydessä tekemällään sopimuksella, ja panostusten lisäämisestä Afrikkaan sekä EU:n ulkorajojen turvaamiseen ollaan yhtä mieltä. EU:n luottamuksen suurimpana koetinkivenä on nyt niin vahvan maahanmuuttopolitiikan kehittäminen, että uusien pakolaiskriisien riski pienenee.
- **Euroalueen ja pankkiunionin kehitys.** Erityisesti Ranskan Macron toivoo yhteistyötä lisättävän euroalueen budjettipolitiikassa. Hän myös toivoo sille omaa finanssiministeriä. Työ edistyy asteittain kehitettäessä pankkiunionia, joka talletusvakuuksien ja vakausrahaston avulla suojaisi aiempaa paremmin uusilta finanssikriiseiltä.

10. EU:n komissio esitteli 6. helmikuuta 2018 Länsi-Balkanin strategian, joka koskee mahdollista laajentumista siihen suuntaan. Ks. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-561_en.htm. Serbia ja Montenegro ovat tätä nykyä ainoat maat, jotka käyvät liittymiskeskusteluja EU:n kanssa, ja strategia asettaa niille vaatimuksia, jotka niiden on täytettävä, jotta liittyminen voisi toteutua vuonna 2025. Muut kyseeseen tulevat Länsi-Balkanin maat ovat Albania, Pohjois-Makedonia, Bosnia ja Herzegovina sekä Kosovo. Niissä on yhteensä noin 18 miljoonaa asukasta.

11. Komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker sanoi State of the Union -puheessaan 12. syyskuuta 2018, että on aika vakiinnuttaa sosiaalinen pilari, mutta hän ei maininnut tapaa eikä ajankohtaa. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-speech_en_0.pdf

- **Veropohjan varmistaminen.** Viime vuosien skandaalit, kuten LuxLeaks (2014) ja Panaman paperit (2016) yhdessä monikansallisten yhtiöiden (esim. Apple, Google ja Amazon) liian vähäisten verojen kanssa ovat toden teolla nostaneet veropohjan varmistamisen EU:n poliittiselle kartalle. EU on sen vuoksi yhdessä OECD:n kanssa tehostanut työtä oikeudenmukaisten verosäännösten ja niiden täytäntöönpanon puolesta. Sosiaalidemokraattiset puolueet ovat ajaneet tätä taistelua, ja meidän tulee jatkossakin hyödyntää asemaamme ja pitää yllä verovaroin rahoitettuja hyvinvointiyhteiskuntiamme ja torjua eriarvoisuutta.¹²
- **Digitaalinen Eurooppa.** EU:lla on Digitaaliset sisämarkkinat -niminen ohjelma digitaalisen Euroopan kehittämiseksi. Toimenpiteisiin sisältyvät muun muassa roamingmaksujen poistaminen, digitaalisen infrastruktuurin vahvistaminen, kyberturvallisuusaloitteet, tietosuojan selkeyttäminen (GDPR) ja verkko-kaupan helpottaminen.¹³ Tuottavuuden edistämisen ohella tällä alueella voidaan parantaa EU:n mainetta ja vaikuttaa epäsuorasti EU:n suuntaan.
- **Utvikling av EUs energiunion.** Det oppsatte målet for energiunionen er at Europa skal ha sikker, rimelig og bærekraftig energi. Strategien dekker fem områder: sikkerhet, solidaritet og tillit; et fullt integrert indre energimarked; energieffektivitet; klimatiltak – avkarbonisering av økonomien; og forskning, innovasjon og konkurransedyktighet.¹⁴
- **Euroopan energiaunionin kehittäminen.** Energiaunionin tavoitteena on Euroopan luotettava, edullinen ja kestävä energiahuolto. Strategia kattaa viisi aluetta, joita ovat: energiaturvallisuus, solidaarisuus ja luottamus; täysin yhdentyneet energian sisämarkkinat; energiatehokkuus; ilmastotoimet – vähähiilisyy; tutkimus, innovointi ja kilpailukyky.^{15 16}
- **Yhteisen turvallisuuden ja puolustuksen kehittäminen.** EU on yhdessä Naton kanssa ottanut tämän aihealueen esille erityisesti USA:n linjan vuoksi. Aihe on ilmeisen tärkeä EU:n tulevan vastuun ja tehtävän kannalta, vaikka jonkinasteiseen vahvistamiseen onkin toistaiseksi suhtauduttu julkisessa keskustelussa jokseenkin kiihkottomasti.¹⁷

12. Euroopan parlamentin S&D-ryhmä tekee tosissaan työtä tulevan veropohjan varmistamiseksi. Parlamentti asetti keväällä 2018 aiemman työn seurantana erityisen ryhmän, jonka tarkoituksena on ehkäistä "financial crimes, tax avoidance and tax evasion", ks. <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/tax3/home.html>. On arvioitu, että veronkierron ja verojen välttelyn yhteenlaskettu summa EU:ssa saattaa olla 1 000 miljardia euroa, mikä on noin 2 000 euroa asukasta kohti (Lähde: Richard Murphy, Tax Research UK 2012).

13. Lue lisää Euroopan komission sivuilta: https://ec.europa.eu/commission/priorities/digital-single-market_en

14. https://ec.europa.eu/commission/priorities/energy-union-and-climate_en. Esimerkki uusista aloitteista on bionalousstrategia, jolla halutaan lisätä uusiutuvien luonnonvarojen käyttöä, ks. https://ec.europa.eu/commission/news/new-bioeconomy-strategy-sustainable-europe-2018-oct-11-0_en

15. EU on vastikään ehdottanut suunnitelmaa WTO:n kehittämiseksi, ks. <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1908>

16. EU:n kauppasopimukset yksittäisten maiden kanssa, lokakuun 2018 tilanne, ks. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_118238.pdf

17. Lisätietoa komission sivuilla https://ec.europa.eu/commission/priorities/stronger-global-actor_en

Kaikki nämä asiat ovat sinällään tärkeitä, ja niihin liittyy laajoja prosesseja. Samalla ne määrittävät tärkeällä tavalla EU:n poliittista ja organisatorista suuntaa institutiona.

EU:n suunta – rakenteellisesti ja taloudellisesti

Valkoisen kirjan ja suurten asioiden ratkaisemisen ohella **myös rakenteellisemmillä kehityspiirteillä on merkitystä**. Tämä koskee väestön ikääntymistä, alhaista syntyvyyttä, aiempaa heterogeenisempaa väestöä, suurta maantieteellistä epätasapainoa ja ilmastokriisiä. Tärkeä on myös teknologinen kehitys suurine haasteineen ja mahdollisuuksineen.

EU:hun vaikuttaa luonnollisesti myös **globaali kehitys**. Siihen vaikuttavat USA:n, Kiinan, Intian ja Venäjän toimet ja mahdolliset suuret konfliktit esimerkiksi Lähi-idässä.

Erityisesti EU:n ja jäsenmaiden talouskehitys, eriarvoisuuden kehittyminen, työttömyys ja mahdolliset uudet finanssikriisit vaikuttavat tulevaisuuden EU:n sisältöön ja luonteeseen.

Lienee turha odottaa kansainvälistä yhteistyötä vaativien ongelmien vähenemistä tulevaisuudessa, mutta se ei välttämättä tarkoita sitä, että EU:lle tulee, tai että sille pitäisi tulla, yhä uusia tehtäviä ja lisää valtaa.

Rakenteelliset ja taloudelliset piirteet sekä käsitys siitä, miten EU niistä selviää, tulevat vaikuttamaan suuresti myös **EU:n kannatukseen jäsenmaissa** – mikä puolestaan vaikuttaa EU:n sisältöön ja luonteeseen. Myös kansallismielisten virtausten kehityksellä on merkitystä.

Saksan rooli

82 miljoonan asukkaan ja vahvan talouden Saksa on EU:n mahtavin maa. Samalla Saksa on sodanjälkeisine sosiaalisine tavoitteineen ollut lähempänä pohjoismaista mallia kuin esimerkiksi Ranska ja Italia. Saksa on vuodesta 2005 lähtien antanut runsaasti tilaa työvoiman matalapalkkamarkkinoille, mikä aikaa myöten luo myös Pohjoismaissa paineita eriarvoisuuden kasvattamiselle. **Silti Saksan valta-asema on tietysti mielessä tae EU:n sosiaali- ja työelämäalan kehitykselle**, erityisesti Brexitin valossa.

Pohjoismailla on Saksan kanssa monessa suhteessa hyvin toimivaa yhteistyötä. Etenkin pohjoismaisen työväenliike tekee hyvää yhteistyötä Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen SPD:n ja Saksan ammattiyhdistysliikkeen kanssa. Sen lisäksi, että työväenliike vaikuttaa EU:hun sekä Pohjoismaiden hallitusten kautta että suoraan Brysselissä, **on toivottavaa käydä Saksan kanssa entistä vahvempaa ja määrätietoisempaa vuoropuhelua EU-asioista.**

4. Millainen EU:n tulevaisuus on Pohjoismaiden kannalta suotuisin?

Tässä luvussa esitämme joitain pohdintoja – ei niinkään vastauksia – **siitä, millainen EU:n tulevaisuus olisi pohjoismaisen työväenliikkeen näkökulmasta suotuisin Pohjoismaille**. Mikä on meille tärkeintä ja hyödyllisintä? Aloitamme yleisellä poliittisella suunnalla ja käsittelemme sen jälkeen joitain seikkoja mahdollisissa institutionaalisissa ratkaisuisa.

Eurooppalainen malli, joka heikentämisen sijaan vahvistaa pohjoismaista mallia

Pohjimmiltaan Pohjoismaat tarvitsevat **tulevaisuuden EU:ta, joka heikentämisen sijaan vahvistaa meidän edellytyksiämme jatkaa pohjoismaista mallia**. Pohjoismainen malli on ollut ainutlaatuinen menestys, mutta siihen kohdistuu paineita.¹⁸ EU:n politiikassa on nykyiselläänkin piirteitä, jotka sekä vahvistavat että heikentävät pohjoismaista mallia, ja nämä piirteet on saatava nykyistä parempaan tasapainoon.

Tämä merkitsee ensinnäkin sitä, että EU:n on kehitettävä **eurooppalainen yhteiskuntamalli, joka perustuu aiempaa enemmän yhteisö- ja yhdenvertaisuusarvoihin**. Lähtökohdaksi on otettava asukkaiden tarpeet, kaikkien mukanaolo ja käsitys siitä, että hyvä yhteiskunta edellyttää yhteistyötä ja poliittista ohjausta – niin vaativaa

Foto: Arbeiderpartiet

18. Dokumentoitu NordMod-hankkeissa, ks. alaviite 5.

kuin se onkin. EU:n on vauhditettava läntisessä maailmassa kolmen viime vuosikymmenen ajan vallinneen ylenpalttisen markkinaliberalismin korvaamista solidaarisemmalla politiikalla. Euroopan, ei vain yksittäisten maiden, on oltava koossa pitävä voima.

EU:n on sen vuoksi torjuttava selkeämmin eriarvoisuutta. Täystyöllisyyden ja reilun työelämän on oltava tärkeällä sijalla päiväjärjestyksessä. Sosiaalinen pilari on täytettävä sisällöllä. Lisäksi EU:n on aiempaa paremmin varmistettava veropohja digitalisaation aikakaudella, myös Pohjoismaissa.

Toiseksi **EU:n säädökset ja niiden täytäntöönpano eivät saa haitata pohjoismaista työelämämallia ja järjestäytyneitä työmarkkinoita eivätkä heikentää poliittisia tasa-arvopyrkimyksiämme tai yhteisiä julkisia hyvinvointijärjestelmiämme**. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että EU:ssa on noudatettava ihmisten liikkuvuutta koskevia sääntöjä ja voitava ryhtyä sosiaalisen polkumyynnin vastaisiin toimenpiteisiin, niin että Pohjoismaat voivat välttyä yhä kaksijakoisemmilta ja epävarmemmilta työmarkkinoilta. Pohjoismaisen työväenliikkeen tärkein vaatimus on, että EU:n perussopimukseen liitetään sosiaalipolitiikkaa koskeva pöytäkirja, jotta EU:n taloudelliset vapaudet ja työntekijän perusoikeudet saadaan tasapainoon. Konfliktitilanteessa jälkimmäisten on oltava ensisijaisia.

Vakaa, demokraattinen ympäristö

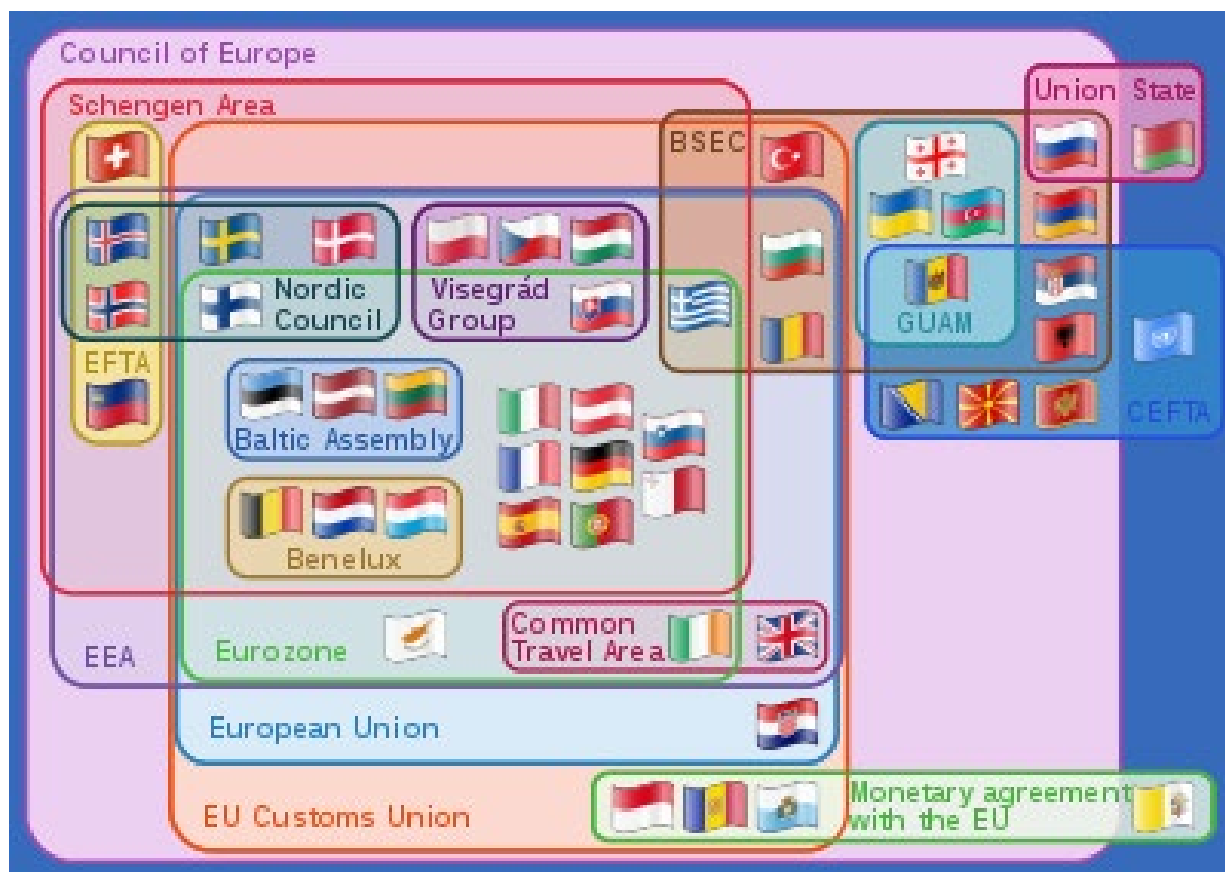
Kolmanneksi meidän on pidettävä yllä ja **vahvistettava EU:n vastuuta ja toimenpiteitä, jotka koskevat vakaata ja demokraattista ympäristöä** sekä ihmisoikeuksien ja sananvapauden kunnioittamista Euroopassa ja muualla. Euroopan on turvattava rajansa, mutta se ei saa käpertyä itseensä. Kyse on ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta sekä terrorismin vastaisesta taistelusta, mutta samalla myös niin sisäisesti kuin ulkoisestikin sosiaalisen vastuunsa kantavasta EU:sta. Parin kolmen viime vuoden kehitys on muistuttanut myös pohjoismaalaisia sekä ulkoisen että sisäisen turvallisuuden tärkeydestä.

Neljänneksi tulevaisuuden EU:n on osallistuttava, kuten tähänkin asti, aktiivisesti ja täysillä taisteluun **kestävän ilmaston ja vihreän muutoksen puolesta**.

EU:n onnistuminen näillä alueilla on ratkaisevan tärkeää Pohjoismaille, ja samalla se on meidän mielestämme myös Euroopan ja sen väestön etujen mukaista.

Institutionaaliset ratkaisut

Millaiseen institutionaaliseen EU-tulevaisuuteen nämä ”pohjoismaiset vaatimukset” viittaavat? EU:n institutionaaliset ratkaisut ja poliittiset tulokset eivät ole suoraan kytköksissä toisiinsa. Syntyy erilaisia poliittisia virtauksia, joilla on joka tapauksessa vaikutusta EU:n organisointiin. EU:n tuleva suunta vaikuttaa Euroop-

paan ja Pohjolaan; **jotkut institutionaaliset ratkaisut ovat Pohjoismaiden näkökulmasta muita parempia**. Jos Pohjoismaat haluavat olla mukana päättämässä näistä, meidän on perusteltava näkemyksemme.

Osallistujamaiden määrä – mitkä maat?

Monenko maan ja minkä maiden tulee osallistua tulevaisuuden EU:hun? Taustalla on EU:n vuonna 2004 käynnistynyt huima laajentuminen, jota kiihdytti muurin murtuminen ja toive välttää Itä-Euroopan ajautuminen uuteen diktatuuriin. Jäsenmaiden määrä kohosi 15:stä 28:aan, mikä lisäsi suuresti maiden välisiä taloudellisia, kulttuurisia ja poliittisia eroja.¹⁹ Voi huoletta sanoa, että EU **on institutionaalisesti, taloudellisesti ja kannatuksellisesti taiteillut mahdollisen rajoilla** koko tämän ajan.

Laajentumisen jatkuminen 2020-luvulla ja jopa kuuden Balkanin maan ja 18 miljoonan asukkaan mukaantulo ei erikseen tarkasteltuna vaikuta läheskään yhtä dramaattiselta, mutta se tulee kaiken muun lisäksi ja ilman Isoa-Britanniaa. **EU:n laajentumisen ongelmat on vuoden 2004 itälaajentumisen tapaan nähtävä siinä valossa, että EU-jäsenyys luultavasti luo pohjan paremmalle ja vakaammalle kehitykselle hakijamaissa** – mikä on koko Euroopan etu. Samalla ”EU-tiimin” erot kasvavat.

19. 2004: Viro, Latvia, Liettua, Puola, Tšekki, Slovakia, Unkari, Slovenia, Malta, Kypros. 2007: Bulgaria, Romania. 2013: Kroatia.

Pohjoismaiden intressit vastannevat Balkanin maiden kannalta kuta kuinkin muiden EU-maiden intressejä, mutta myös EU:n päätösprosessien mahdollisten muutosten vaikutukset on syytä ottaa huomioon. Balkan on myös kauempana meistä kuin Baltia ja Puola. Meidän on luonnollisesti silti seurattava **tarkasti näitä prosesseja**.

Turkin jäsenyys vaikuttaa tällä hetkellä epärealistiselta. Monet olennaiset seikat puhuvat sitä vastaan siinäkin tapauksessa, että Turkin poliittiset tuulet kääntyisivät suotuisampaan suuntaan.

Uusien EU-maiden mukaantulo kansallisen hajaantumisen seurauksena (jota jotkut toivovat esimerkiksi Katalonian osalta) ei vaikuta todennäköiseltä lähitulevaisuudessa. Tällä hetkellä ei näytä siltä, että Ison-Britannian ero houkuttelisi muita maita eroamaan EU:sta. **Valistunut arvaus EU-maiden lukumäärästä 2020-luvun loppua kohti lienee vähän yli 30.**

Mitkä EU-maat – Brexitin jälke

Tärkeämpiä ja jo täydessä käynnissä ovat Ison-Britannian 29. maaliskuuta 2019 voimaan astuvan eron vaikutukset. Kuten jo todettiin, Brexit johtaa muun muassa siihen, että **lisää valtaa saavat EU:n suuret jäsenmaat, jotka ovat tähän saakka halunneet asteittain siirtää päätösvaltaa EU:lle** ("an even closer union", mutta aina tietyin rajoituksin ja mahdollisimman pitkälti omin ehdoin).

Foto: Adobe Stock

Pohjoismaiden näkökulmasta on helppo päätellä, että on käytävä **tiivimpää vuoropuhelua ja tuotava esille pohjoismaisia näkemyksiä etenkin Saksan ja Ranskan kanssa**, mutta myös lisättävä yhteistyötä muiden maiden, etenkin Baltian maiden kanssa sekä yleisissä että erityisissä EU-asioissa.

Aihealueet ja päätösprosessit

Mitä toiveita ja intressejä Pohjoismailla on EU:n tulevista vastuu- ja päätöksentekoaikavälillä? Historiallisesti **me pienet, rikkaat maat olemme yleensä omaksuneet rajoittavan linjan muun** muassa kansallisen ohjauksen ja talouden osalta.

Tätä linjaa on jatkettava, ja Ison-Britannian jäätyä ulkopuolelle sitä on korostettava entistä voimakkaammin. Ei ole tarkoituksenmukaista vastustaa sellaisten alueiden siirtämistä EU:lle, jotka selkeästi edellyttävät kansainvälisen yhteistyön lisäämistä ja joissa EU on luonteva instanssi, mutta jos **halutaan myös muiden yksittäisten alueiden siirtämistä EU:n päätösvaltaan, todistustaakan on oltava niillä, jotka sitä toivovat**; on pystyttävä perustelemaan päätösvallan siirtäminen Brysseliin, ei päinvastoin.

Kaksi tällaista aluetta, joilla päätöksenteko-oikeus, ei tosin välttämättä virallinen sellainen, siirretään tai pitäisi siirtää kokonaan tai osittain, ovat **ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikka sekä monikansallisten (erityisesti digitaalisten) yritysten verotus**.

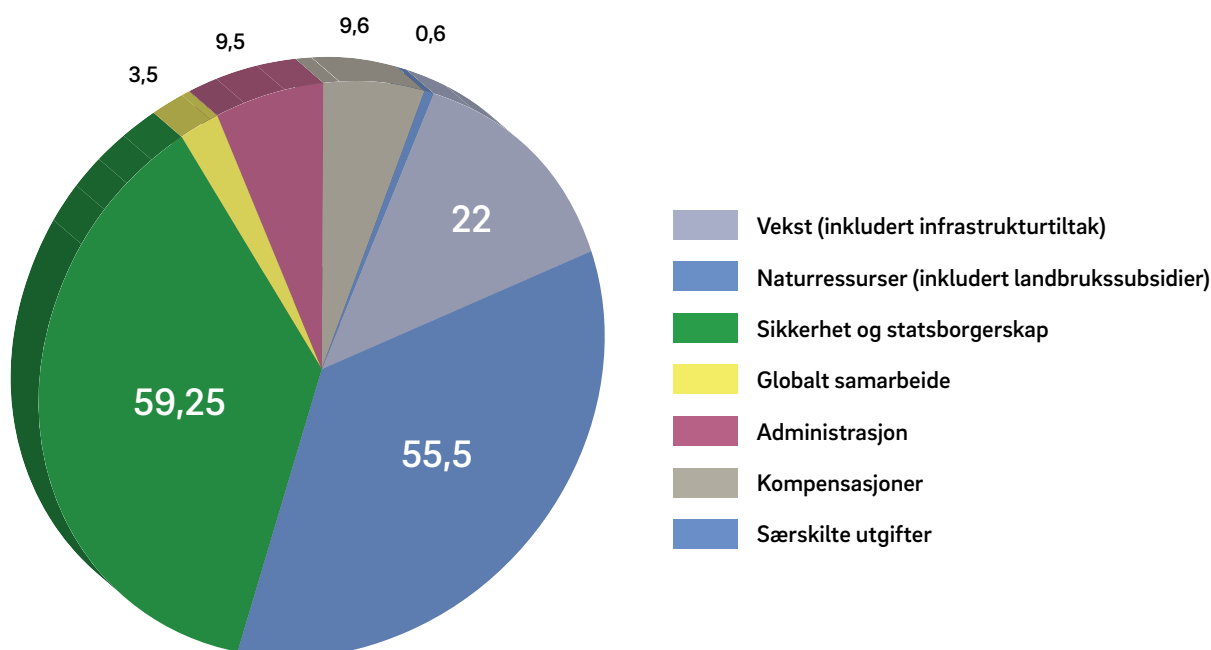
Keskustelu siitä, kenelle kuuluu vastuu eri aihealueista, on nähtävä päätöksentekosääntöjen yhteydessä. Mitkä päätökset vaativat yksimielisyyttä (antavat veto-oikeuden), määräänemistää tai enemmistöä? Sama koskee tätä. Todistustaakka enemmistöpäätöksiin siirtymisestä on oltava niillä, jotka tällaista siirtymistä toivovat. Pohjoismaiden vaarana on se, että ratkaisovalta siirtyy suurimmille maille ja komissiolle.

Myös status quo voi johtaa päätösvallan menetykseen joillain alueilla. Tällainen ala on erityisesti verotus, jossa Euroopan maat tuntuvat kilpailevan alimmasta verotuksesta. Nykyisten 28 EU-maan keskimääräinen yritysveroprosentti kaudella 1997–2017 on pudonnut 35,2 prosentista 21,9 prosenttiin, eikä tälle kehitykselle näy loppua ilman poliittisia toimenpiteitä.

Komission, neuvoston ja parlamentin välinen valtasapaino kehittyy kaiken aikaa. Euroopan parlamentin valta on aikaa myöten kasvanut asteittain, ja toimielimet tekevät nykyään enemmän yhteistyötä, esimerkiksi sosiaalisen pilarin kehittämisessä. **Tämä kasvattaa Euroopan parlamentissa tehtävän poliittisen työn antia**, mihin meidän on Pohjoismaissa syytä kiinnittää huomiota.

EUs budsjett:

Tall i milliarder Euro (2018)

EU:n budjetti

Euroopan komissio on ehdottanut, että pitkän aikavälin budjetti 2021–2027 olisi 1,3 prosenttia BKT:sta. Tanska, Ruotsi ja Suomi **haluavat supistaa sen yhteen prosenttiin**, mutta vaatimuksen läpi saaminen on kovan työn takana.

Suurempaa EU-budjettia voi perustella suhdanteiden ohjailulla aiempaa kenties aktiivisemmän finanssipolitiikan avulla, tarpeella tarkistaa maiden ja alueiden välistä jakaumaa sekä tutkimuksella ja rajojen turvaamisella. EU:n ja kansallisvaltioiden välisen valtatasapainon huomioiminen, Pohjoismaiden nettomaksajan rooli EU:ssa/ Etassa sekä erittäin suurena pysyvä maataloustuki (josta muun muassa Ranska saa merkittäviä summia) antavat aiheita **Pohjoismaiden pidättyväisen budjettilinjan jatkamiselle EU:ssa**, etenkin Ison-Britannian jättäytyessä ulkopuolelle.

Tulevaisuuden euro

DEuroyhteistyö on tulevaisuudessa **tärkeää koko talouspolitiikalle, mutta se on myös keskeinen mekanismi yleisessä poliittisessa yhteistyössä**. Pohjoismaista ainoastaan Suomi on tällä hetkellä tässä EU:n ”sisäpiirissä” (Tanska ”vain” sitoo kruununsa kurssin euron kurssiin).

Eurolla on tunnetusti sekä etunsa että haittansa. Pohjoismaille olisi hyötyä euron ohjailusta, joka sekä vakauttaa taloutta että **painottaa riittävästi työllisyyttä**. Budjet-

tipolitiikan koordinoinnin vahvistaminen euromaissa voi vähentää taloudellisten ja demokraattisten takaiskujen vaaraa kansallisesti ja alueellisesti.

Yhtenäinen politiikka **tulevien finanssikriisien ehkäisemiseksi ja hillitsemiseksi** olisi Pohjoismaiden kannalta yhtä tärkeä. Tämä koskee euroa, mutta myös pankkiunionin ja useiden muiden aiheiden parissa tehtävää työtä.

Erilainen tapa osallistua / eri nopeudet

Kun 19 EU-maalla 28:sta on euro, ja esimerkiksi Tanskalla on neljä yhteistyön reunaehto (puolustuspolitiikka, yhteinen valuutta, oikeuspolitiikka ja unionin kansalaisuus), EU:hun osallistutaan eri tavoin. Näin tulee olemaan jatkossakin, ja on **vaikea hahmottaa, miten se vaikuttaa Pohjoismaihin**, jotka ovat kiinnostuneita tehokkaasta mutta ei liian ylikansallisesta EU:sta ja riittävästä kansallisesta tuesta ”erityisjärjestelyjen” soveltamisalan kehittämiseksi.

Kun puhutaan ”eri nopeuksien EU:sta”, **taustalla on usein se, että EU:n ajatellaan lähinnä automaattisesti siirtyvän kohti yhä tiiviimpää unionia**. Tämä onkin tähän mennessä pääpiirteissään pitänyt paikkansa, mutta tulevaisuutta ajatellen se ei ole sen enempää erityisen toivottu kuin varmakaan ennuste. Pohjoismaiden tulee päinvastoin pyrkiä lieventämään sellaisen ajatustavan vaikuttavuutta.

Muut prosessit ja asiat

Sekä EU:n pohjoismaiset jäsenmaat että S&D-ryhmä ottavat jatkuvasti kantaa suuriin meneillään oleviin asioihin (ks. edempänä oleva luettelo), joilla on merkitystä EU:n suunnalle, ja tällaisia asioita tulee lisää. Pohjoismaiden ja pohjoismaisen työväenliikkeen **haasteena on nähdä yksittäisten asioiden merkitys EU:n pitkän aikavälin kehitykselle ja koordinoida muiden Pohjoismaiden kanssa riittävästi näkemyksiä näistä asioista ja prosesseista**. Vaikka pohjoismaista yhteistyötä jo tehdään sekä hallitustasolla että työväenliikkeessä, tätä aihetta olisi luontevaa tarkastella lähemmin. Otamme sen lopuksi esille yhtenä mahdollisuutena.

5. Pohjoismainen Eurooppa-visio?

Olemme tarkastelleet hieman institutionaalisia ongelma-alueita. **Tulevaisuuden Euroopasta tarvitaan myös selkeämpi tarina tai visio** – ja Pohjoismaiden on oltava laatimassa sitä, tehtävä ulospäin suuntautuvia ehdotuksia ja selkeytettävä asioita kotikentällä. Emme kuitenkaan vaadi pohjoismaisen mallin toteuttamista Euroopassa, sillä se ei ole realistista eikä rakentavaa. Seuraavat kolme kohtaa ovat aloitteita keskusteluun työväenliikkeen arvoihin nojaavasta visiosta ja suunnasta.

Foto: Adobe Stock

Uusi sosiaalinen sopimus

Eurooppa tarvitsee **poliitikkojen ja kadunmiehen ja -naisen välisen uuden sosiaalisen sopimuksen**. Demokratia kuihtuu, elleivät ihmiset ala luottaa enemmän siihen, että poliitikot näkevät heidän haasteensa ja toimivat heidän parhaakseen paikallisesti, kansallisesti ja EU:ssa. Poliitikkojen osalta kyse on moraalista ja osaamisesta ja niitä edistävien institutionaalisten puitteiden etsimisestä. Julkista sektoria on vahvistettava tehokkaana ja osaavana ongelmanratkaisijana, myös veronmaksuhalukkuuden varmistamiseksi. EU:n perussopimukset eivät saa olla sellaisia, että yritykset voivat muuttaa paikasta toiseen aina vain alhaisemman verotuksen perässä. On parannettava sisäistä ja ulkoista turvallisuutta, myös Euroopan ulkoraajoilla. Huomiota on kiinnitettävä myös Euroopan eteläisiin lähialueisiin.

Vallan ja elinolojen uusi tasapaino

Tarvitaan selkeää poliittista velvoitetta, jotta valta saadaan siirrettyä pääomalta ja eliiteiltä takaisin poliittiselle yhteisölle, työmarkkinajärjestöille, kansalaisyhteiskunnalle sekä yksittäiselle työntekijälle ja ihmiselle. Asialistalle on otettava pohjoismaisen ay-liikkeen tapaisen järjestäytyneen, vastuullisen sosiaalisen voiman kehittäminen Euroopassa. 1970- ja 1980-luvuilla alkanut oikeistoaalto on mennyt liian pitkälle, **eikä tavoitteeksi enää riitä eriarvoisuuden ehkäiseminen, vaan siihen kuuluu myös vallan ja elinolojen tasapainon palauttaminen Euroopassa.**

Eurooppalaisen mallin edistäminen

Entistä monimuotoisemmassa ja kahtiajakautuneemmassa arjessa meidän on toimittava sen puolesta, mikä on aidosti eurooppalaista. Sitä ovat **sosiaaliset arvomme ja uskomme yhteistyöhön ja poliittiseen ohjaukseen**. Lisäksi meidän on ilmaistava selkeämmin, mikä ylipäätään on ominaista eurooppalaiselle yhteiskuntamallille silloin, kun se toimii; mitä onnistuminen edellyttää. Siitä on myös levitettävä tietoa erityisesti Euroopan nuorille ja uusille maahanmuuttajille.

Uusien, käytännössä toimivien visioiden luominen on vaikeampaa. Tuen saaminen Euroopan tulevaa suuntaa koskevalle visiolle edellyttää **poliittisia priorisointeja, strategioita ja toimenpiteitä**. Pohjoismaat voivat välittää näppärämmin tietoa siitä, mikä toimii ja mikä ei. Voimme myös ottaa enemmän opiksemme muista Euroopan maista.

6. Mahdollinen seuranta

Suosittamme Pohjoismaiden työväenliikkeelle, että se edistäisi entistä voimallisemmin pohjoismaisia näkemyksiä Euroopan ja etenkin EU:n/Etan suuntaan. Monet seikat viittaavat siihen, että **tarvitsemme selkeämpää ”pohjoismaista blokkia”** niin hallitustasolla kuin työväenliikkeessäkin, samoin yhteistyötä muiden Itämeren maiden kanssa. Myös kansainvälistä puolta lienee syytä vahvistaa. On selvitettävä lähemmin, miten tämä voidaan toteuttaa käytännössä. Tätä muistiota voidaan pitää sellaisen aloitteen pohjana.

Haasteina ovat etenkin seuraavat asiat: (1) on valittava ne suuret EU-asiat ja päätökset, joihin SAMAKin/jäsenjärjestöjen tulee erityisesti paneutua, (2) **SAMAKin jäsenjärjestöjen näkemysten koordinoinnin painoarvoa on lisättävä** ja (3) on löydettävä parhaat käytännön strategiat, joilla voidaan vaikuttaa EU:n/Etan johtoelimiin sekä Pohjoismaiden hallitusten että ESP:n, S&D-ryhmän ja EAY:n kautta.

Mikäli SAMAK haluaa, EU-/Eta-ryhmä voi auttaa **tämän suosituksen konkretisoinnissa**. Tämä vaatii muun muassa tarkempaa kartoitusta nykyisestä yhteistyöstä ja yhteydenpidosta SAMAKin/jäsenjärjestöjen ja viranomaisten ja muiden toimijoiden kesken sekä arvioita siitä, edellyttääkö tavoitteen saavuttaminen ohjeita tai institutionaalisia toimia. Yksi keino olisi laatia kaksivuotiset suunnitelmat ja koota niihin priorisoidut EU-/Eta-prosessit (lähtökohtana niiden merkitys ja omat vaikutusmahdollisuutemme), joissa SAMAK/jäsenjärjestöt erityisesti tekisivät yhteistyötä.

Myös oman itsemme vuoksi meidän on **vaikutettava parhaalla mahdollisella tavalla koko Euroopan kehitykseen** vakauden, talouden, ilmaston, työelämän ja eriarvoisuuden alueilla ja osallistuttava esimerkiksi sosiaalisen pilarin kehittämiseen.

Samalla pohjoismaisen mallin kannalta on erityisen tärkeää vahvistaa yhteistyötä, jolla **varmistetaan toimintavapaus työelämään ja hyvinvointiin/julkiseen sektoriin liittyvissä asioissa**. Kuten muistiossa ja liitteessä A on selitetty, tulee lähtökohtana olla se, että kansallisvaltioilla on valtuudet päättää vähimmäissäätelyn ylitävistä työoikeuden alan sääntelystä. Julkisella sektorilla on muun muassa EU:n/Etan valtioneuvoston sääntö kasvatannut byrokratiaa ja yksityistämispaineita.

SAMAK voi omalta osaltaan auttaa Pohjoismaita vahvistamaan kansallista toimintavapautta näiden pohjoismaisen mallin keskeisten erityispiirteiden edistämiseksi. Tätä voidaan tehdä maiden välisenä yhteistyönä esimerkiksi asiantuntijaryhmissä, pohjoismaisissa tutkimus- ja selvityshankkeissa sekä vaikuttamalla Euroopan komissioon ja Eta-sopimuksen valvontaviranomaiseen Esaan muun muassa meneillään olevassa valtioneuvoston uudistamisprosessissa.

Tätä muistiota voi myös käyttää pohjana SAMAKin mahdollisille julkilausumille, esimerkiksi vuoden 2019 vuosikokouksessa. Sitä voidaan käyttää myös aloitteissa, jotka liittyvät Euroopan parlamentin vaaleihin ja uudelle EU-komissiolle kohdistettaviin vaatimuksiin.

Lisäksi on ryhdyttävä kehittämään julkista keskustelua eurooppalaisista kysymyksistä Pohjoismaissa ja työväenliikkeessä, esimerkiksi yhteistyössä meitä lähellä olevien ajatushautomoiden kanssa.

«Langt, langt borte saa han noget lyse og glitre»

LIITE:

Liite A Faktaa ja tausta-analyyseja

Sisältö

1. Pohjoismaiden, Euroopan ja EU:n keskinäinen vuorovaikutus	28
2. Talous: työllisyystilanne ja tulonjako	29
3. Joitakin institutionaalisia ongelmia	32
4. EU:n tulevan suunnan mahdolliset vaikutukset pohjoismaiseen malliin	35
5. Tulevaisuus.....	39

1. Pohjoismaiden, Euroopan ja EU:n keskinäinen vuorovaikutus

Kaikki viisi Pohjoismaata osallistuvat EU:n sisämarkkinoille, mutta kullakin maalla on omanlaisensa kytkös niihin:

- Islanti ja Norja osallistuvat Eta-sopimuksen kautta.
- Suomi on täysjäsenenä myös eurossa.
- Ruotsilla on epävirallinen poikkeuslupa eurosta.
- Tanskan rahapolitiikka on sidoksissa euroon, mutta sillä on muita reunaehtoja.

EU:n tuleva suunta, muun muassa Brexit ja taloudellisen ja poliittisen yhdentymisen eteneminen, vaikuttaa suuresti kaikkiin maihin.

Sveitsi ja EU neuvottelevat Etan kaltaisesta institutionaalisesta ratkaisusta. Uudet hakijamaat kolkuttelevat EU:n ovella.

Pohjoismailla on tiiviit kytkökset EU-alueeseen, joten EU:n kehitys vaikuttaa jatkosakin niiden talouteen riippumatta siitä, miten yhdentymisen käy. Emme pohdi tässä tekstissä Pohjoismaiden erityyppisten EU-kytkösten etuja ja haittoja, vaan esitämme seuraavassa tiivistelmän taloudellisista lähtökohdista ja institutionaalisten skenaarioiden pääpiirteistä.

2. Talous: työllisyystilanne ja tulonjako

EU ja Eta ovat laajoja ja poliittisesti kunnianhimoisia yhteistyöhankkeita, mutta talouden toimintatapa on silti yhdentymiskehityksen tärkein väline ja mekanismi.

Pohjoismaiden poliittinen keskustelu keskittyy sosiaalidemokraattien ansiosta pitkälti työllisyyden ja oikeudenmukaisen tulonjaon edistämiseen. Euroopan heikko talouskehitys on kuitenkin kiperä ongelma sekä sosiaalidemokraateille että EU:lle instituutiona.

Korkea työttömyys on jo sinänsä suuri ongelma sekä sosiaalipolitiikan että oikeudenmukaisen tulonjaon näkökulmasta. Työttömyys kasvattaa osaltaan valtionvelkaa, ja korkea verka-aste kaventaa puolestaan sekä EU-järjestelmän että yksittäisten jäsenmaiden ohjailukeinoja.

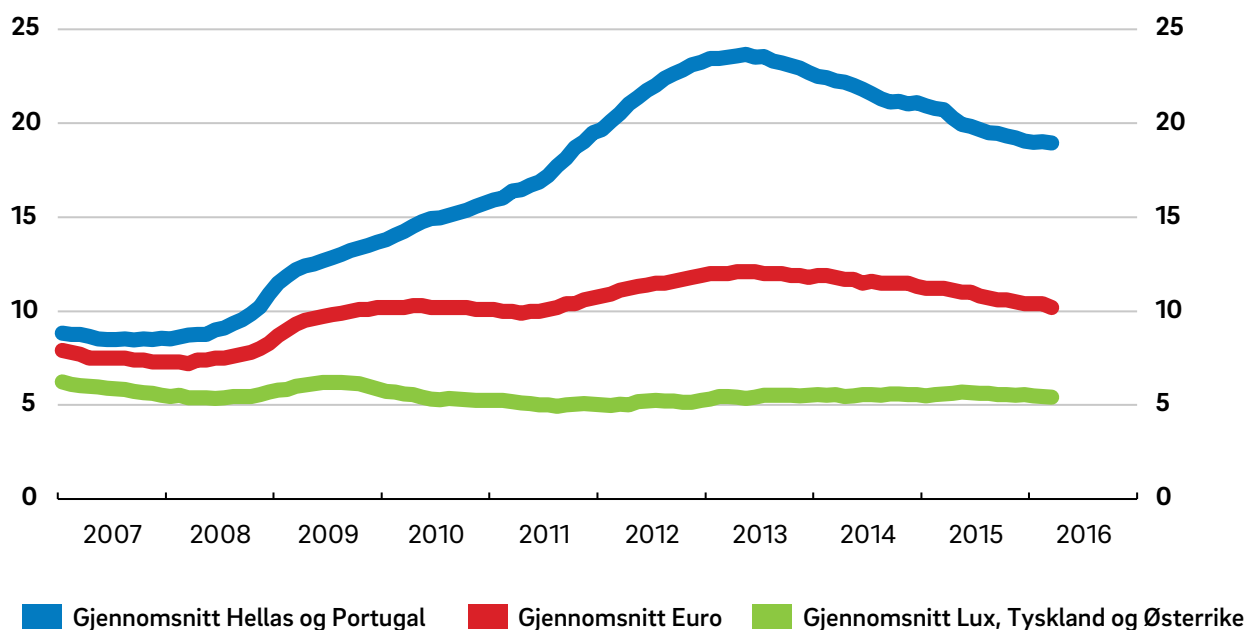
Kaikilla Länsi-Euroopan mailla ”meni hyvin” 1950- ja 1960-luvulla, mutta etenkin 1970-luvun lopulla työttömyys lähti nopeaan kasvuun useimmissa maissa. Eikä tilanne ole juuri kohentunut, jos unohdetaan lyhyen aikavälin heilahtelut ja katsotaan vain pitkän aikavälin kehitystä.

Joukkotyöttömyys palasi Eurooppaan ensimmäisen öljykriisin myötä 1970-luvulla ja on koetellut maanosaamme siitä lähtien. Mitattu työttömyysaste on korkea. EU:ssa oli kesäkuussa 2018 noin 17 miljoonaa työtöntä (7 prosenttia työvoimasta). Työttömyysluvut olivat huipussaan talouskriisin jälkeen vuonna 2013, jolloin työttömiä oli 26,5 miljoonaa. Tätäkin suurempi huolenaihe on alhainen työllisyysaste, etenkin Etelä-Euroopan maissa.

Valonpilkahduksena mainittakoon, että maiden menestyksessä on suuria keskinäisiä eroja. Tämä antaa viitteitä siitä, ettei vallitseva tilanne ole tähtiin kirjoitettu, vaan sitä voidaan parantaa järkevän politiikan ja yhteiskuntajärjestyksen avulla.

Seuraava kaavio kuvaa tätä tilannetta: työttömyysluvuissa on suuria maaryhmittymien välisiä eroja, tarkasteltiinpa sitten tämänhetkistä työttömyysastetta tai pitkän aikavälin kehitystä. ”Parhaiten pärjävissä” maissa (Saksassa ja Itävallassa) työttömyys on ollut alhaisempaa ja sen kehitys vakaampaa kuin heikommin pärjävissä maissa ja koko euroalueella. Jos Pohjoismaat olisivat mukana vertailussa, ne sijoittuisivat lähelle Saksaa ja Itävaltaa.

EU-maiden työttömyyslukuissa (prosentteina) on suuria keskinäisiä eroja. Erot näkyvät sekä tarkasteltaessa nykyistä työttömyysastetta että pitkän aikavälin kehitystä.

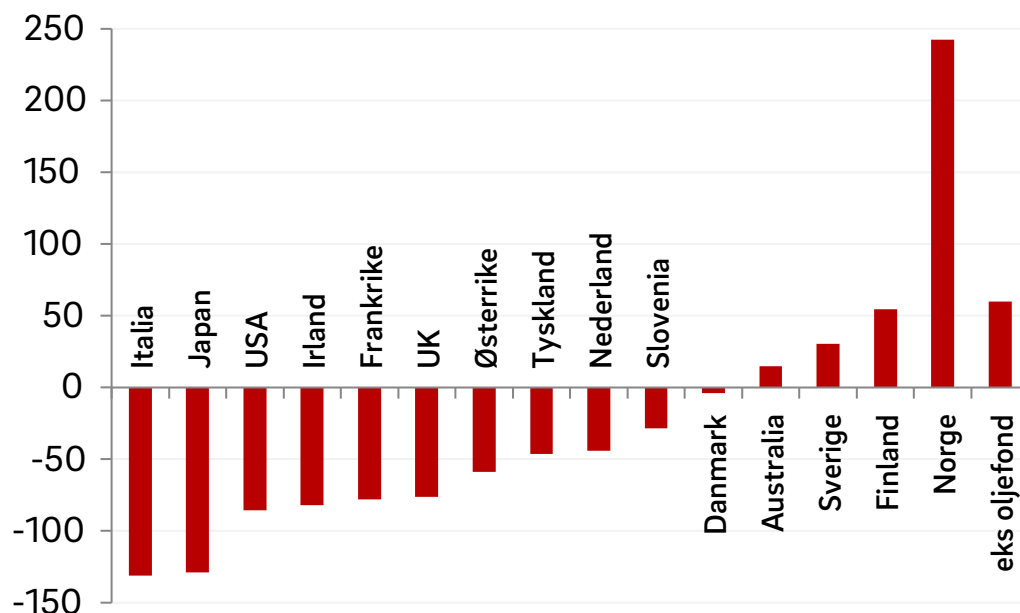
On perusteltua väittää, että työllisyystilanteen erot johtuvat pitkälti siitä, että joidenkin maiden politiikka ja yhteiskuntajärjestys ovat olleet menestyksellä käämpiä kuin monien muiden maiden. Muut suhteellisen hyvin pärjännneet maat ovat noudattaneet pitkälti samaa reseptiä kuin Pohjoismaat. Talouspolitiikan ja työmarkkinoiden välinen vuorovaikutus toimii Saksassa, Alankomaissa ja Itävallassa suhteellisesti paremmin kuin muissa maissa.

Tästä kielii kyseisten maiden korkea työllisyysaste ja vahva valtiontalous. Näissä maissa verotus on tehokasta, mutta lisäksi veropohja pysyy laajana ja sosiaalimenot alhaisina korkean työllisyyden ansiosta. Seuraavasta kaaviosta ilmenee julkisen sektorin nettovelka (kertynyt alijäämä/ylijäämä).²⁰

20. Tässä laskelmassa otetaan huomioon myös saatavat, jotka vähennetään velka-asteesta. Näin saadaan kattavammat luvut kuin ne, joita monesti muuten käytetään (esimerkiksi Maastrichtin kriteerien yhteydessä).

Vakaa julkinen talous on tunnusomaista Pohjoismaille

Valtion nettovelka v. 2014, prosenttia BKT:sta (Norjan luvut esitetään myös ilman öljyvaroja).

Lähde: OECD

Tarkasteltaessa koko EU:n tilannetta joudutaan myöntämään, että taloudellis-politiittiset tulokset ovat olleet pettymys. Euroyhteistyön merkityksestä sinänsä voidaan olla monta mieltä. Tuntuu kuitenkin vallitsevan yksimielisyys siitä, että järjestelmä on epätasapainossa, koska korko- ja valuuttapolitiikkaa tehdään keskitetysti mutta budjettipolitiikasta ja muista vaikutuskeinoista päätetään hajautetummin eli yksittäisten jäsenmaiden tasolla. Joidenkin mukaan ratkaisuna on EU-tason budjettien kasvattaminen ja siten myös tämän alan yhteisen politiikan lisääminen. Toisten mielestä taas EU:n legitimitettä heikentää nimenomaan vallan keskittyminen Brysseliin.

Eurooppalaisen keskustelun keskeisiä teemoja tulevat epäilemättä olemaan talousongelmat ja se, miten vahvasti integroitua eri alojen politiikan tulisi olla. Siksi tämä on tärkeää myös Pohjoismaiden omalle kehitykselle ja niiden tavoitteille ja rooleille EU-/Eta-prosesseissa.

3. Joitakin institutionaalisia ongelmia

Vireillä olevat eurooppalaisten yhteistyörakenteiden muutokset vaikuttavat ratkaisevasti siihen, millaiseksi Euroopan tulevaisuus muotoutuu. EU:n laajenemisen lisäksi (ks. luku 2) tämän hetken kaksi tärkeintä institutionaalista haastetta lienevät:

- Brexit
- Euron vakauttaminen, heikentyminen vai laajentaminen?

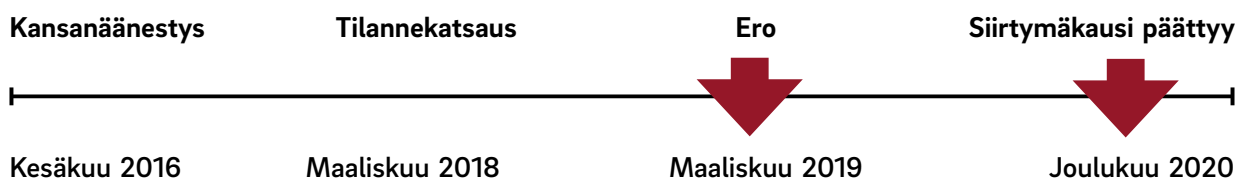
Brexitin merkitys

Ison-Britannian EU-eropäätöksellä voi olla mittavat seuraukset paitsi EU:lle, myös kaikille Pohjoismaille yhdessä ja erikseen. Yksittäisille Pohjoismaille, koska Iso-Britannia on niille, etenkin Norjalle, tärkeä taloudellinen yhteistyökumppani. Pohjoismaille yhdessä, koska ne kaikki ovat Eta-jäseniä ja niihin vaikuttaa suuresti se, millaiseksi EU muovautuu ilman Isoa-Britanniaa.

Seuraukset näkyvät välittömimmin siinä, mitä tapahtuu EU- ja Eta-sopimuksen puitteissa solmituille suhteille. Ihmiset ja yritykset toimivat yli rajojen, ja Pohjoismaiden ja Ison-Britannian yhteistyö on muutenkin vilkasta.

Irrottautumisprosessi täytyy ensin viedä päätökseen. Seuraavaksi on luotava uudet kauppa-, investointi- ja laitosrakenteet. Tähän tarvitaan puolestaan siirtymäjärjestelmiä ja taloudellisia ratkaisuja.

Niistä on tässä vaiheessa vaikea sanoa sen enempää, mutta ne tulevat tietenkin vaikuttamaan kunkin yksittäisen maan ja Ison-Britannian välisiin taloudellisiin suhteisiin sekä EU:hun ja Etaan instituutioina ja järjestelminä. Ratkaisut ja niiden toteutustavat vaikuttanevat myös EU:n omien suunnitelmien ja uudistusprosessien etenemiseen ja tuloksiin – Isosta-Britanniasta riippumatta.

Euron vakauttaminen, heikentyminen vai laajentaminen

Valtiontalouden kriisi heikentää talouspoliittista toimintakykyä. Joidenkin euromaiden talous on niin huonolla tolalla, että se aiheuttaa epävarmuutta yhteisvaluutan tulevaisuudesta. Toisaalta eurosta irrottautuminen olisi yhdelle tai useammalle yksittäiselle maalle niin monimutkainen institutionaalinen ja poliittinen prosessi, että järjestelmän voi olettaa jäävän käyttöön.

On kuitenkin täysin mahdollista, että puhkeaa uusi eurokriisi, jolla olisi kansainväliset taloudelliset seuraukset. Ja kenties aivan yhtä vakavat seuraukset EU:lle instituutiona.

Jatkossa voidaan siis keskustella yhtä hyvin euron laajentamistavoitteista ja yhteisen talouspolitiikan tehostamispyrkimyksistä kuin euromaiden pelastamisesta tai niiden lukumäärän karsimisesta. Euroalueen taloudellinen kehitys sekä EU:n ja sen jäsenmaiden poliittiset tavoitteet ja kyvyt vaikuttavat ratkaisevasti tämän prosessin lopputulokseen.

Näkemykset euroalueen tulevaisuudesta vaihtelevat epäilemättä ajan myötä. Tällä hetkellä, vuoden 2018 puolivälissä, euroalue on suhteellisen vakaa, ja ehkä juuri sosiaalidemokraatit ajavat innokkaimmin euron vahvistamista liittovaltiokehityksen kautta. Edessä voi olla myös euromaiden määrän kasvattaminen, sillä ainoastaan Tanskalla (ja Isolla-Britannialla) on erivapaus jättäytyä euroalueen ulkopuolelle.

Liittovaltiokehityksestä käytävää keskustelua saattaa hillitä puolestaan se, että mahdollisuudet EU:n budjetin kasvattamiseen ovat rajalliset. Etenkin jos budjettipolitiikka ja valuutta-/rahapolitiikka halutaan saada nykyistä paremmin tasapainoon, EU:lle on maksettava enemmän.

Euroon kuulumattomien maiden määrä on sekin oma ongelmansa. Liittovaltiokehitystä on vaikea tukea budjettia kasvattamalla, mutta on kenties ihan yhtä vaikeaa saada kaikki maat mukaan euroalueeseen. Tällöin vaihtoehtona voi olla erillisen lisäbudjetin laatiminen euromaita varten. Tästä saattaa puolestaan seurata kiperä kysymys: pitääkö euroon kuulumattomien maiden osallistua sen rahoittamiseen? **Taloudellisen** logiikan näkökulmasta budjetti ja valuutta kuuluvat yhteen. **Poliittisen ja institutionaalisen** logiikan näkökulmasta lisäbudjetin laatiminen euromaita varten voi sen sijaan tuntua oudolta.

Liittoumat

Pohjoismaiden mahdollisuudet saada äänensä kuuluville EU:ssa riippuvat pitkälti niiden kyvystä ja halusta liittoutua muiden kanssa. Tämä on syytä muistaa, olipa kyse sitten EU:n tulevaa suuntaa koskevista suurista linjauksista tai yksittäisistä kysymyksistä, joissa toivotut ja mahdolliset liittolaiset voivat vaihdella tapauskohtaisesti. Emme käsittele asiaa tässä tarkemmin, vaan viittaamme seuraaviin kahteen kaavioon, jotka ovat peräisin European Council on Foreign Relations -ajatushautomon elokuussa 2018 julkaisemasta artikkelista.²¹

21. Lähde: European Council on Foreign Relations, artikkeli 7. elokuuta 2018. https://www.ecfr.eu/article/commentary_eu28survey_coalitions_like_mindedness_among_eu_member_states?utm_content=buffer4e416&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer

Strong partnerships in the EU			
Couple	Most contacted	Shared interest	Most responsive
FR-DE 	●	●	●
DE-NL 	●	●	●
CZ-SK 	●	●	●
PL-HU 	●	●	●
SE-FI 	●	●	●
GR-CY 		●	●
EE-LV 		●	●
FR-ES 		●	●
ES-PT 		●	●
FR-IT 	●		
BE-LU 		●	
EE-FI 			●
LT-LV 			●

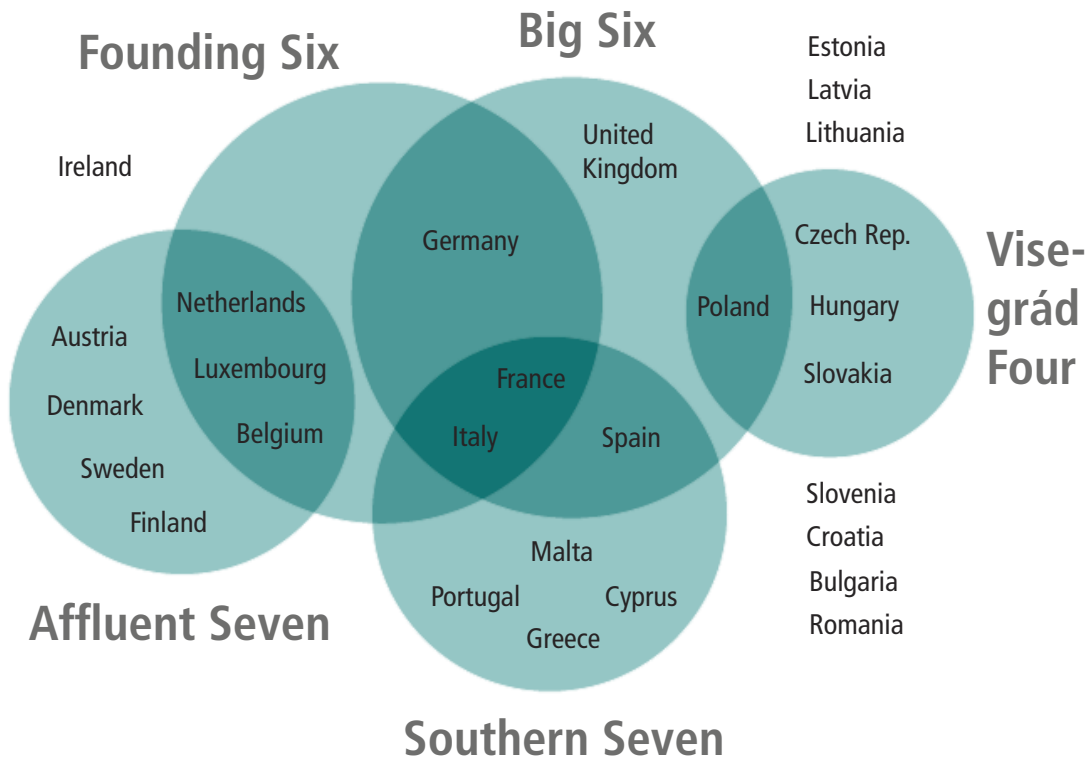
Source: ECFR's EU28 Survey

As strong relationships we consider reciprocal nomination at a high level of consensus within the national sample.

Questions (select up to five EU member states):

- Which EU member state(s) would your government generally contact most on European policy matters? (3377 votes by 877 respondents)
- Which EU member states generally share many of your country's longer standing interests on EU policy? (3250 votes by 831 respondents)
- Which EU member states have been most responsive and are easiest to work with for your country's government? (2742 votes by 774 respondents)

EU Survey Contry Groups

4. EU:n tulevan suunnan mahdolliset vaikutukset pohjoismaiseen malliin

On tärkeää ymmärtää, että ”pohjoismainen malli” on muutakin kuin maantieteellinen ilmiö. Siinä on kyse yhteiskuntajärjestyksestä, jonka erityispiirteet yhdistävät Pohjoismaita ja erottavat ne muista. Näitä tekijöitä ovat etenkin vahva ja laaja julkinen hyvinvointi sekä keskeisessä asemassa oleva kolmikantayhteistyö, jota ilmentävät neuvottelemisen ja järjestäytyneet työmarkkinat. SAMAKin mittava NordMod2030-hanke tiivistää tämän seuraavasti.

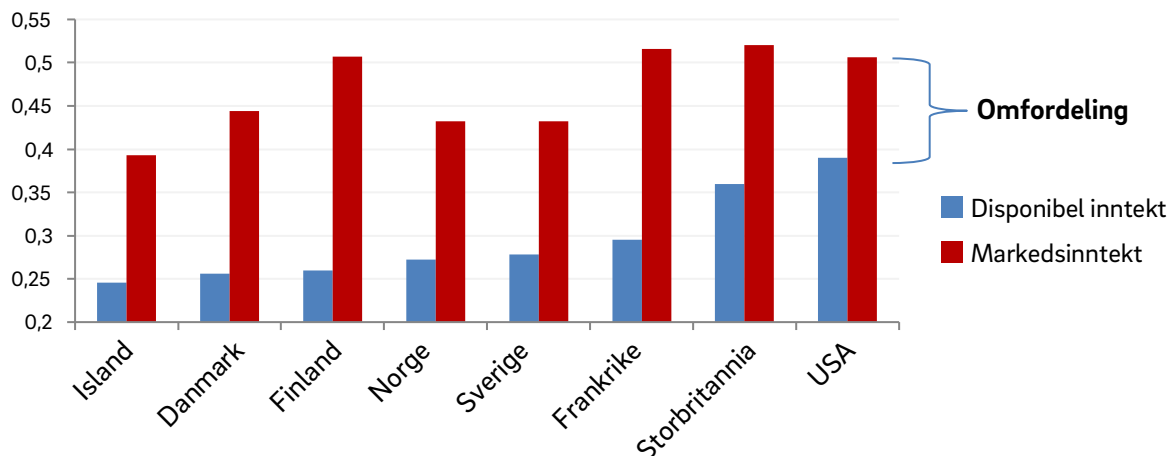
Pohjoismaista mallia ja muita Euroopan maita yhdistää se, että ne ovat avoimia markkinatalouksia, joille on ominaista vahva julkinen ohjailu ja hyvinvointi. Seuraavat seikat erottavat Pohjoismaita muista:

- työmarkkinoiden tunnuspiirteenä järjestöt ja neuvottelut
- veroaste ja muita maita laajempi julkinen hyvinvointi
- vakaampi taloudellinen ohjaus.

Pohjoismaiden taloudellinen ja poliittinen tilanne muistuttaa muun Euroopan tilannetta, mutta ongelmat ovat kautta linjan lievempiä ja vähemmän hankalia. Pohjoismaiden työllisyys- ja tulonjakotilanne näyttää hieman muita maita valoisammalta muun muassa siksi, että sosiaalidemokraattinen politiikka on saanut täällä paremmin jalansijaa.

Tuloerot ovat Pohjoismaissa pienemmät kuin useimmissa muissa maissa. Seuraavassa kaaviossa asia ilmaistaan laskennallisella tunnusluvulla, joka kuvastaa henkilöiden välisiä kokonaistuloeroja.

Käytettävissä olevat tulot ennen veroja ja tulonsiirtoja ja niiden jälkeen Gini-indeksi. Lähde: OECD.

Työllisten osuus väestöstä on Pohjoismaissa suhteellisen suuri, vaikka tavoitteisiin on edelleen matkaa. Pitkän aikavälin ongelmatendensillä on yhtymäkohtia siihen, miten kehitys on edennyt muualla maailmassa. Työttömyysaste on heilahdellut vuoroin ylös, vuoroin alas ja vakiintunut pitkällä aikavälillä selvästi korkeammalle tasolle kuin 30–40 vuotta sitten. Tulonjakonäkökulmasta eriarvoisuus on lisääntynyt, mutta erot ovat Pohjoismaissa edelleen pienemmät kuin Euroopassa keskimäärin. Ja selvästi pienemmät kuin niissä maissa, joiden työmarkkinat ja hyvinvointijärjestelmät nojautuvat oikeistopuolueiden aatemaailmaan.

Sysselsettingsrater 2017 i pst. 15–64 år

Kilde: Eurostat

Island	86,1
Ruotsi	76,9
Alankomaat	75,8
Saksa	75,2
Tanska	74,2
Iso-Britannia	74,1
Norja	74,0
Itävalta	72,2
Suomi	70,0
Portugali	67,8
Ranska	64,7
Belgia	63,1
Espanja	61,1
Italia	58,0
Kreikka	53,5
EU	67,7

On tärkeää korostaa, että myönteinen tilanne on pitkälti pohjoismaisen mallin ansiota. SAMAKin kahdessa NordMod-hankkeessa on laajalti dokumentoitu, että mallin keskeisiin osatekijöihin ja etenkin sen peruspilariin, järjestäytyneisiin työmarkkinoihin, kohdistuu paineita.²²

EU:n ja Etan vaikutusta Pohjoismaiden kehitykseen on mahdotonta esittää kiistattomasti. Tärkeintä onkin myöntää, että EU ja Eta vaikuttavat siihen. Talouspolitiikka on toiminut painavana perusteena aktiiviselle osallistumiselle, mutta se on ennen kaikkea luonut eurooppalaiselle yhteistyölle tärkeät käytännön puitteet ja mekanismit. Niin sisämarkkinat kuin eurokin ovat kunnianhimoisia yhteistyöhankkeita, jotka edellyttävät mittavia laitosrakenteita, prosesseja ja poliittista aktiivisuutta.

Politiikan monimutkaisessa arjessa taloudellisia argumentteja on saatettu liioitella poliittis-taktisista ja viestinnällisistä syistä. Talouspolitiikka kuuluu kuitenkin olennaisilta osin yhä jäsenvaltioiden omalle vastuulle. EU:n budjetit ovat pieniä, ja politiikka ja laitokset toimivat pitkälti kansallisessa kontekstissa. Maiden taloudellinen yhdentyminen on kuitenkin edennyt, mikä voi johtua etenkin seuraavista syistä:

22. NordMod2030-loppuraportti: "Den nordiske modellen mot 2030. Et nytt kapittel?" Dølvik, Fløtten, Hippe & Jordfald. Fafo, 2014.

NordMod 2.0: "Den nordiske modellen – hva kreves. Forslag som kan møte utfordringene". Jesper Bengtsson. Tankesmedjan Tiden, 2018.

- Euro niiden maiden osalta, jotka ovat mukana yhteisvaluutassa.
- Työvoiman liikkuvuus etenkin korkean ja matalan kustannustason maiden välillä.
- Uusi poliittinen ja institutionaalinen logiikka.

Euro ja työllisyys

On vaikea näyttää toteen sitä, että kokonaistyöllisyystilanne olisi ilman euroa parempi kuin nyt, kun euro on olemassa. Yhteisvaluutan vuoksi mailla on kuitenkin rajalliset mahdollisuudet ryhtyä kaventamaan suuria työttömyystasooeroja. Mailla ei tietenkään ole mahdollisuutta valuuttakurssin mukauttamiseen, eikä niiden budjettipolitiikassakaan ole liikkumavaraa. Ja ennen kaikkea on erittäin haastavaa päättää yhdessä asioista, jotka olisivat voineet olla tehokkaita toimenpiteitä suppeammassa kansallisessa kontekstissa.

Työvoiman maahanmuutto

Maahanmuutolla ja työvoiman liikkuvuudella voi olla monia erilaisia seurauksia, niin myönteisiä kuin kielteisiäkin. Ne riippuvat pitkälti lähtötilanteesta ja siitä, miten muuttuneeseen tilanteeseen tartutaan. Pitkän ja lyhyen aikavälin seuraukset voivat niin ikään olla erilaiset.

On silti päivän selvää, että laaja työvoiman maahanmuutto muuttaa maan työmarkkinoiden tasapainoa. Vakiintuneen kotimaisen työvoiman neuvotteluasemaa heikentävät toisaalta markkinavoimat ja pääoman liikkuvuus, toisaalta järjestäytymisasteen aleneminen ja epärehellisen yritystoiminnan lisääntyminen. Samalla valtion viranomaisten mahdollisuudet ryhtyä korjaaviin valvontatoimiin kaventuvat. EU-/Eta-tason ylikansallinen sääntely voi vaikuttaa sekä myönteisesti että kielteisesti. Asiasta on käyty EU:ssa tiukkaa poliittista köydenvetoa, mistä ovat osoituksena viime vuosien keskustelut lähetettyjen työntekijöiden direktiivistä. Varmaa on kuitenkin se, että asioiden käsittely ja poliittinen päätöksenteko voivat hidastua ja hämärtyä entisestään. Tämä saattaa vaikuttaa myös suuren yleisön käsitykseen asioiden kulusta ja EU:sta laitoksena.

Poliittinen ja institutionaalinen logiikka

Työmarkkinoiden yhdentyminen ja sitä koskevat säännöt vaikuttavat muuhunkin kuin työelämän sääntelyyn. Myös institutionaaliset puitteet voivat vaikuttaa myös siihen, miten politiikka toimii. Kansalliselle ja kansainväliselle vastuulle kuuluvat asiat voivat alkaa kilpailla keskenään tai pyrkiä tukahduttamaan toisiaan.

Epäselvyyttä voi syntyä ainakin siitä, kuuluvatko asiat kansallisen sääntelyn piiriin vai eurooppalaisten viranomaisten vastuulle. Lisäksi kansallinen vastuuntunto ja toimintakyky saattavat heikentyä, koska tilanteen korjaamisen uskotaan tai katsotaan kuuluvan Euroopan tason toimijoille. Kansallisella tasolla ryhdytään löysäilemään ja sysätään ”vastuu ylemmille”. Tämä näkyy selvästi valtiontalouden ongel-

mista käytävissä keskustelussa. On aina hankalampi saada toimijat kantamaan vastuuta budjetin korjaamisesta, jos samalla joudutaan selvittelemään, kenen se tulee tehdä ja miten.

Kuuluuko kansallisvaltion, EU:n vaiko kenties IMF:n päättää asiasta? Tuleeko työmarkkinaosapuolten tarttua toimeen kotikentällä vai kehottaa vastaavia Euroopan tason osapuolia hakemaan ratkaisua? Tällaista pallottelua käydään helposti eri päätöksenteko- ja vastuutasojen välillä.

5. Tulevaisuus

Yhdenvertaisuuteen, tehokkuuteen, sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja luottamukseen perustuva pohjoismainen malli on koko maailman mittakaavassa ainutlaatuinen. Se osoittaa, että työllisyys ja tulonjako riippuvat pitkälti kansallisesta politiikasta ja yhteiskuntajärjestyksestä. Tämä on tärkeää sisäistää, jotta pystymme arvioimaan Pohjoismaiden Eurooppa-politiikkaa ja muuta kansainvälistä yhteistyötä. Tällaisella yhteistyöllä on muitakin kuin taloudellisia tavoitteita esimerkiksi silloin, kun maailman tasolla keskustellaan rauhasta ja turvallisuudesta, ympäristöpolitiikasta ja kehityspolitiikasta. Mutta nämäkin osatekijät tulee sovittaa yhteen politiikan arkipäivän perushaasteen kanssa: miten turvataan väestön työpaikat ja toimeentulo.

Pohjoismaiden Eurooppa-politiikasta tulee tällöin tärkeä mekanismi, jonka avulla voidaan sekä edistää kansainvälistä yhteistyötä ja arvoja että pyrkiä turvaamaan talous ja sosiaalinen pilari. **Arlandan-julistus** tiivistä käytännön poliittisen työn kolme päähaastetta seuraavasti::

- Osaaminen ennennäkemättömään nousuun työmarkkinoilla. Yritysten tulee vastata muutoksiin vahvistamalla työntekijöiden osaamista, ei vaihtamalla heidät uusiin.
- Sosiaalisen polkumyynnin ja harmaan talouden vastaiset toimintasuunnitelmat kaikkiin Pohjoismaihin.
- Tehotoimet järjestäytyneen työelämän puolesta. Järjestäytymättömyys vie pohjan työmarkkinoilta ja koko pohjoismaiselta mallilta.

Tämä on sopusoinnussa myös **Göteborgin EU-huippukokouksessa** annetun sosiaalisen pilaria koskevan julistuksen kanssa:

The European Pillar of Social Rights is about delivering new and more effective rights for citizens. It has 3 main categories:

- Equal opportunities and access to the labour market
- Fair working conditions
- Social protection and inclusion

EU:n ja Etan tulevia päävaihtoehtoja tulee arvioida Pohjoismaiden omien haasteiden valossa, mutta myös edellä mainittujen päätösten pohjalta. Tätä konkretisoitaessa on syytä pitää mielessä kaksi institutionaalista päähaastetta:

- Euroopan ja Pohjoismaiden mukautuminen Brexiin
- EU:n ja Pohjoismaiden mukautuminen eurojärjestelmään ja EU:n muuhun talousjärjestelmään.

Nämä haasteet voidaan puolestaan luokitella niiden teemojen alle, jotka EU-komission puheenjohtaja Juncker esitti käynnistäessään keskustelun EU:n tulevaisuudesta. Komission viittä vaihtoehtoista skenaariota kuvaillaan liitteessä B. Yhtenä vaihtoehtona esitetään ”status quo”, joten keskustelun voidaan selvyiden vuoksi todeta keskittyvän seuraaviin kolmeen pääongelmaan:

- Tavoitetaso laskeminen ja keskittyminen sisämarkkinoihin
- Liittovaltiokehityksen edistäminen
- Ja edelliseen liittyen: euron tulevaisuus

Tämä antaa aihetta moninaiisiin keskusteluihin pohjoismaissa yhteyksissä. Seuraavassa keskitymme neljään pääkysymykseen.

Voimme edelleen pitää kiinni siitä ajatuksesta, että yhteiskuntajärjestys on sekä talouspolitiikan että työmarkkinoiden osalta pääasiallisesti kansallinen asia. Mutta siihen vaikuttavat sekä suorasti että epäsuorasti ne maat, joiden kanssa teemme eniten taloudellista ja institutionaalista yhteistyötä. Siksi Pohjoismaat ovat pyrkineet rajoittamaan EU:n politiikan vaikutusta.

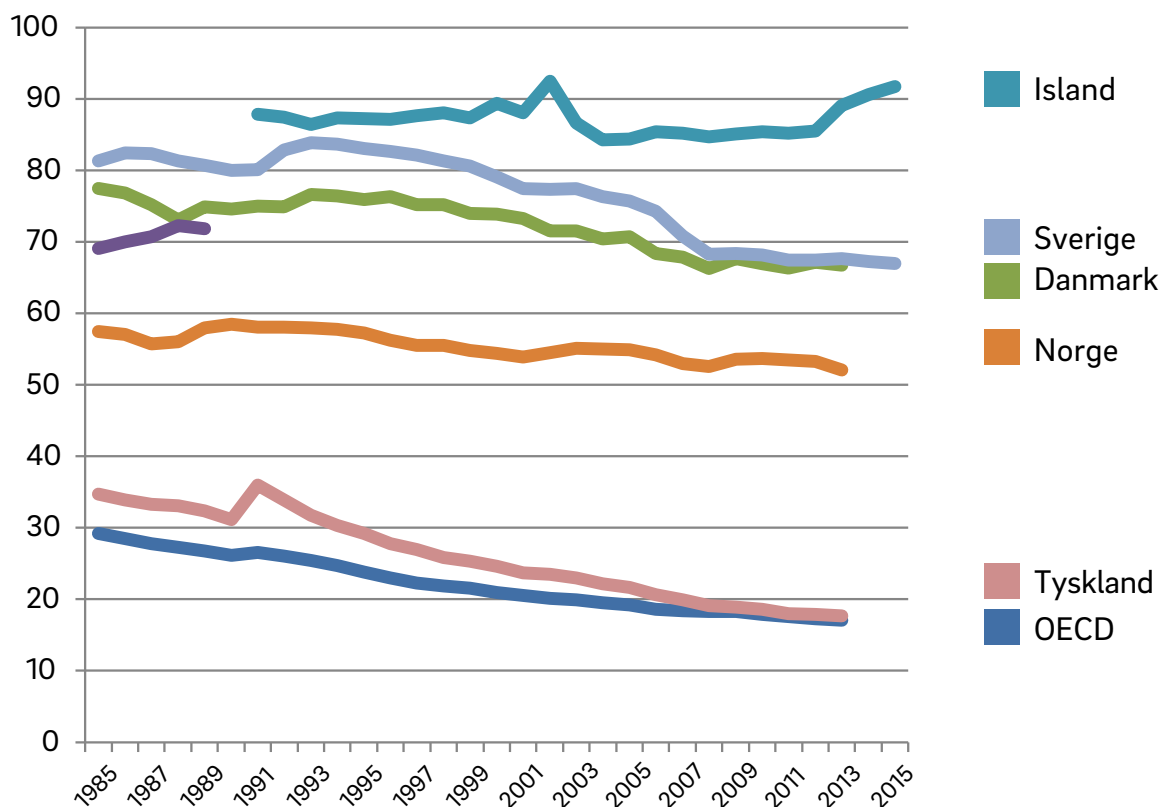
Selkeimpiä osoituksia tästä ovat eurosta jättäytyminen sekä tärkeät työmarkkinalainsäädäntöprosessit. Pohjoismaat ovat lukeutuneet pidättyväisten maiden joukkoon myös muilla keskeisillä julkisen talouden osa-alueilla, kuten verotus- ja sosiaalivakuutusjärjestelmien osalta.

Kokonaisveroasteen ja sosiaaliturvajärjestelmien osalta Pohjoismaiden ja muun Euroopan välisten erojen voidaan ehkä todeta kaventuneen. Ne eivät ole kuitenkaan kadonneet kokonaan. Vielä selvemmin tämä pätee järjestäytyneen työelämän merkitykseen. Sen osalta voimme täysin oikeutetusti sanoa pohjoismaisen mallin eroavan muusta Euroopasta. Kaikissa Pohjoismaissa järjestäytymisaste on vähintään 50 prosenttia, mutta Pohjoismaiden ulkopuolisista maista vain Belgia pääsee

lähes tälle tasolle. Järjestäytymisaste on toki laskenut myös Pohjoismaissa, mutta se on silti paljon korkeampi kuin muualla maailmassa. Työehtosopimuksilla on kuitenkin monessa Pohjoismaiden ulkopuolisessa maassa suurempi merkitys kuin järjestäytymisasteesta voisi päätellä. Tämä johtuu siitä, että ne vaikuttavat lainsäädännön kautta huomattavan suureen joukkoon palkansaajia.

Järjestäytymisaste, taso ja kehitys vuodesta 1985 lähtien
 Järjestäytyneiden osuus työvoimasta prosentteina, lähde: OECD

Lähde: OECD:n tietokanta

Suomen osalta käytössä on vuosikohtaiset luvut. Vuonna 2013 järjestäytymisaste oli noin 65 prosenttia, vuonna 1985 noin 70 prosenttia.

Liite B Euroopan komission viisi EU-skenaariota²³

Scenario 1: Carrying on

In a scenario where the EU27 sticks to its course, it focuses on implementing and upgrading its current reform agenda. This is done in the spirit of the Commission's New Start for Europe in 2014 and of the Bratislava Declaration agreed by all 27 Member States in 2016. Priorities are regularly updated, problems are tackled as they arise and new legislation is rolled out accordingly.

As a result, the 27 Member States and the EU Institutions pursue a joint agenda for action. The speed of decision-making depends on overcoming differences of views in order to deliver on collective long-term priorities. EU legislation is checked regularly to see whether it is fit for purpose. Outdated legislation is withdrawn.

Scenario 2: Nothing but the single market

In a scenario where the EU27 cannot agree to do more in many policy areas, it increasingly focuses on deepening certain key aspects of the single market. There is no shared resolve to work more together in areas such as migration, security or defence.

As a result, the EU27 does not step up its work in most policy domains. Cooperation on new issues of common concern is often managed bilaterally. The EU27 also significantly reduces regulatory burden by withdrawing two existing pieces of legislation for every new initiative proposed.

Scenario 3: Those who want more do more

In a scenario where the EU27 proceeds as today but where certain Member States want to do more in common, one or several "coalitions of the willing" emerge to work together in specific policy areas. These may cover policies such as defence, internal security, taxation or social matters.

As a result, new groups of Member States agree on specific legal and budgetary arrangements to deepen their cooperation in chosen domains. As was done for the Schengen area or the euro, this can build on the shared EU27 framework and requires a clarification of rights and responsibilities. The status of other Member States is preserved, and they retain the possibility to join those doing more over time.

---

23. EU Commission: White paper on the future of Europe (2017).

https://ec.europa.eu/commission/sites/betapolitical/files/white_paper_on_the_future_of_europe_en.pdf

Scenario 4: Doing less more efficiently

In a scenario where there is a consensus on the need to better tackle certain priorities together, the EU27 decides to focus its attention and limited resources on a reduced number of areas.

As a result, the EU27 is able to act much quicker and more decisively in its chosen priority areas. For these policies, stronger tools are given to the EU27 to directly implement and enforce collective decisions, as it does today in competition policy or for banking supervision. Elsewhere, the EU27 stops acting or does less.

In choosing its new priorities, the EU27 seeks to better align promises, expectations and delivery. A typical example of recent mismatch is the car emissions scandal where the EU is widely expected to protect consumers from cheating manufacturers but has no powers or tools to do so in a direct and visible manner.

Scenario 5: Doing much more together

In a scenario where there is consensus that neither the EU27 as it is, nor European countries on their own, are well-equipped enough to face the challenges of the day, Member States decide to share more power, resources and decision-making across the board.

As a result, cooperation between all Member States goes further than ever before in all domains. Similarly, the euro area is strengthened with the clear understanding that whatever is beneficial for countries sharing the common currency is also beneficial for all. Decisions are agreed faster at European level and are rapidly enforced.

Liite C SAMAKin EU-/Eta-ryhmä

SAMAKin EU-/Eta-ryhmän jäsenet syyskuussa 2018:

- Sosiaalidemokraattinen puolue (Tanska): Jeppe Kofod (puheenjohtaja), Peter Hummelgaard. Varajäsenet: Christel Schaldemose ja Ole Christensen
- LO (Tanska): Maria Bjerre. Varajäsen: Peter Waldorff
- SDP (Suomi): Tero Shemeikka
- SAK (Suomi): Pia Björkback. Varajäsen: Annika Rönni-Sällinen
- Työväenpuolue (Norja): Svein Roald Hansen
- LO (Norja): Vidar Bjørnstad. Varajäsen: Robert Hansen
- Sosiaalidemokraattinen puolue (Ruotsi): Marie Granlund, Olle Ludvigsson
- LO (Ruotsi): Johan Danielsson. Varajäsen: Åsa Törnlund
- Sihteeri: SAMAKin pääsihteeri Jan-Erik Støstad

– Vi bygger Norden

www.samak.info

